

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA POVIJEST UMJETNOSTI

Palača Sermage u Varaždinu: Od stambenoga do galerijskoga prostora

Diplomski rad

Aleksandar Đikić

Mentorica: dr. sc. Sanja Cvetnić, red. prof.

Zagreb, srpanj 2014.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA POVIJEST UMJETNOSTI

Palača Sermage u Varaždinu: Od stambenoga do galerijskoga prostora

Diplomski rad

Aleksandar Đikić

Mentorica: dr. sc. Sanja Cvetnić, red. prof.

Zagreb, srpanj 2014.

Temeljna dokumentacijska kartica

Sveučilište u Zagrebu

Diplomski rad

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest umjetnosti

Diplomski studij

SAŽETAK

Ovaj rad prikazuje povijesni razvoj palače Sermage, od vremena njezine izgradnje krajem XVII. stoljeća do danas, u kontekstu transformacije iz stambenoga u galerijski prostor sredinom XX. stoljeća. Obradena je povijesna faktografija vlasništva, te arhitektonska i povijesno-umjetnička analiza građevine. Rad se ujedno osvrće na porijeklo i povijest hrvatskog ogranka obitelji Sermage i na njenog najutjecajnijeg predstavnika, Petra Troyllusa Sermagea. Opisano je i kako je palača došla u vlasništvo Gradskog muzeja Varaždin, te zahvati koji su nakon toga na njoj uslijedili. Zaključak provedenog istraživanja daje nam uvid u sve uvjete koji su doprinijeli nastajanju jednog od kvalitetnijih arhitektonskih ostvarenja domaće sredine.

Rad je pohranjen u: knjižnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Rad sadrži 41 stranice i 11 reprodukcija. Izvornik je na hrvatskom jeziku.

Ključne riječi: arhitektura, barok, Varaždin, Sermage, palača

Mentorica: dr. sc. Sanja Cvetnić, red. prof.

Ocjenjivači: dr. sc. Dubravka Botica, doc.

dr. sc. Danko Šourek, viši asistent

Datum prijave rada: _____

Datum predaje rada: _____

Datum obrane rada: _____

Ocjena: _____

SADRŽAJ

1.) UVOD	7
1.1) Tema diplomskoga rada: odabir i okvir.....	7
1.2) Metode istraživanja.....	8
1.3) Cilj istraživanja.. ..	8
2.)PALAČA SERMAGE U POVIJESNO-UMJETNIČKOJ LITERaturi (KRITIČKA SUDBINA).....	9
3.)POVIJESNI PODATCI	11
4.) ARHITEKTONSKE ZNAČAJKE PALAČE SERMAGE.....	18
4.1) Tlocrtna organizacija	18
4.2) Pročelje	20
4.3) Portal.....	21
4.4) Dvorište	22
4.5) Unutrašnje uređenje	23
5.) OSVRT NA PALAČU SERMAGE U VARAŽDINU I U KONTEKSTU POVIJESTI BAROKNE GRADITELJSKE BAŠTINE.....	26
5.1) Prostorna koncepcija.....	26
5.2) Dugo trajanje oblika i rješenja iz prethodnih razdoblja.....	28
5.3) Pregradnja Petra Troyllusa Sermagea.....	29
6.) POVIJEST OBITELJI SERMAGE	30
7.) PETAR TROYLLUS SERMAGE.....	33
8.) ZAKLJUČAK	37
9.) SLIKOVNI PRIKAZI.....	39
10.) PRILOZI	40
11.) LITERATURA	41

1.) UVOD

1.1) Tema diplomskoga rada: odabir i okvir

Povodi za odabir ove teme za diplomski rad su višestruki. S obzirom na zavičajnu bliskost arhitektonskoj baštini Varaždina, tema palače Sermage privukla me i stručno. Prvo istraživanje, još na drugoj godini studija prije nekoliko godina (2010.) proveo sam u okviru seminarskoga rada pod nazivom „Palača Sermage u Varaždinu“ u sklopu obaveznog kolegija „Arhitektura renesanse i baroka“, pod mentorstvom dr. sc. Dubravke Botice. Tom prigodom sam u Arhivu grada Varaždina, uz ljubaznu pomoć arhivskih stručnjaka, dobio uvid u arhitektonsku dokumentaciju, točnije tlocrt iz osamnaestoga stoljeća, a tim sam povodom i prikupio dio literature o zgradi čija se povijest proteže stoljećima i okuplja mnoge protagoniste života grada pa i sjeverozapadne Hrvatske uopće.

Vrlo brzo postalo je razvidno da ne postoji niti jedna zasebna studija posvećena ovoj temi u kojoj bi arhitektonskoj analizi bili pridruženi i povijesni podatci vezani za gradnje i pregradnjete iscrpniji uvid u povijest obitelji Sermage s njenim najznačajnijim predstavnikom Petrom Troyllusom Sermageom. Također, ostala su neodgovorena pitanja o namjenama prostora i prostorija palače prije adaptacije za današnju galeriju slika. Iz tog razloga sam već nakon dovršetka ovog seminarskog rada razmatrao mogućnost da nastavim istraživati ovu temu u okviru nekoga opširnijega zadatka. Istraživanje sam nastavio na diplomskom studijupod mentorstvom dr. sc. Sanje Cvetnić, u okviru kolegija „Autopsija, arhiv, atribucija“, za koji sam napisao osvrt na dotadašnju literaturu o palači, što mi je pružilo dublji uvid u istraživačke nedostatke a onda i mogućnost da tema palače doista postane središtem diplomskoga istraživanja.

Nadalje, ohrabrenje u odluci pružila mi je i činjenica da kao stanovnik grada Varaždina imam mogućnost izravnoga uvida (autopsije) u ovo arhitektonsko djelo, a k tomu i srdačnu pomoć djelatnika Galerije starih i novih majstora, koji su mi dali na raspolaganje opsežnu fotografsku i arhitektonsku dokumentaciju palače. Veliku pomoć u istraživanju pružili su mi djelatnici Konzervatorskoga odjela u Varaždinu, te djelatnici Arhiva grada Varaždina.

Treći razlog odabira ove teme je osobne prirode. Cijeli svoj životni vijek do odlaska na fakultet sam proveo u Varaždinu, okružen baroknom, kasnobaroknom i kasnobaroknoklasicističkom arhitekturom stare gradske jezgre kojom dominiraju palače

stilskih karakteristika tih razdoblja, te sam razvio stručno zanimanje – a u poredbi s drugim područjima studija, nadam se i određeno znanje, vezano za barokno razdoblje. To je uvelike utjecalo na odabir ovog studija i diplomskog rada na temu palače Sermage, čiji su me pročelni medaljoni fascinirali od ranoga djetinjstva.

1.2) Metode istraživanja

U povijesno-umjetničkim istraživanju koristio sam se metodama koje sam usvojio tijekom studija, a koje su primjerene istraživačkoj temi. Prva i najvažnija je neposredan uvid u umjetničko djelo, to jest, autopsija, odnosno terensko istraživanje na lokalitetu. Imao sam mogućnost istraživati cjelokupni interijer i eksterijer palače. Uz opetovanu autopsiju proveo sam stilsku analizu arhitektonskih značajki, prostornoga rasporeda kao i oblikovanja i dekoracija na pročelju. Tim sam rezultatima pridružio rezultate arhivskih istraživanja u specijaliziranim ustanovama kao što su Konzervatorski odjel u Varaždinu te Državni arhiv grada Varaždina.

1.3) Cilj istraživanja

Cilj ovoga istraživanja je prinos boljem razumijevanju palače, kao i upotpunjavanje znanstvene literature o palači Sermage u Varaždinu. Ovaj diplomski rad objedinjuje cjelokupnu povijest palače – arhitektonsku genezu, povijest obitelji Sermage i najznačajnijeg vlasnika, Petra Troyllusa Sermagea –te istraživanje o namjenama prostorija palače Sermage i u konačnici, njezinu preoblikovanju u izložbeni prostor i galerijsko-muzejsku ustanovu.

2.) PALAČA SERMAGE U POVIJESNO-UMJETNIČKOJ LITERATURI (KRITIČKA SUDBINA)

Prvo objavljeno djelo na hrvatskom jeziku u kojem nalazimo informacije o povijesti palače Sermage u Varaždinu je članak Adolfa Wisserta (1935.) „*Bilješke o nekim varaždinskim kućama*“¹ u kojemu navodi podatke o prvim vlasnicima palače, barunu Petru Prassynskom, koji je navodno dao sagraditi palaču, te o Petru Troyllusu Sermageu. Ovaj kratki tekst završava sa opisom odlaska obitelji Sermage iz Varaždina i prodajom palače udovici Josipa Draškovića. Wissert ne navodi točnu dataciju početka gradnje.

Kronološki slijedi studija Mirka Androića (1972.) „*Prilozi poznavanju društvenih i gospodarskih prilika grada Varaždina u 18. stoljeću*“² u kojoj je palača samo spomenuta i to u okviru israživanja kameralnoga knjigovodstva i praćenja ekonomskih aktivnosti grada Varaždina. U tekstu je objašnjeno kako je grof Troyllus Sermage stekao palaču ženidbom, te kako je dogradio reprezentativno stubište sa značajkama rokokoja i na pročelje postavio štuko-medaljone i lijep balkon od savita kovana željeza.³

Ivy Lentić-Kugli u članku iz časopisa VMK (1973.) „*Prilog datiranju nekih varaždinskih palača iz 18. i početka 19. stoljeća*“ objavljuje podatak kako je barun Petar Prassinsky kupio dvije kuće izvan zidina, 1683. i 1684. godine, od kojih je jedna bila i palača Sermage (tada palača Prassinsky). Ovdje autorica navodi da je kuća već postojala i da ju je prijašnji vlasnik izgradio „u baroknome stilu“ oko 1684. godine.⁴ Također, navodi i kako je Petar Troyllus Sermage djelomično pregradio i adaptirao palaču u rokoko stilu.

Sljedeća korak u istraživanju palačetakođer pripada Ivy Lentić-Kugli (1977.), a nalazi se u knjizi *Povijesna urbana cjelina grada Varaždina*.⁵ Zanimljivo je što je autorica ovdje ponudila moguću dataciju izgradnje palače, ali kao naručitelja navodi baruna Petra Prassynskog: „Prema tome je barun Prassinsky po svojoj prilici sagradio palaču Prassinsky-

---

¹ Usp. Adolf Wissert, „*Bilješke o nekim varaždinskim kućama*“, u: Spomenica varaždinskog muzeja 1925. – 1935., Varaždin: Narodna tiskara, 1935., str. 42-43.

² Mirko Androić, „*Prilozi poznavanju društvenih i gospodarskih prilika grada Varaždina u 18. stoljeću*“, u: Mirko Androić, Marija Mlinarić-Androić (ur.), *Varaždin u XVIII. stoljeću i političko-kameralni studij*, Čakovec: Tiskarsko – izdavački zavod „Zrinski“, 1972., str. 20, 23.

³ Usp. Mirko Androić, *nav. dj.*, 1972., str. 23.

⁴ Ivy Lentić-Kugli, „*Prilog datiranju nekih varaždinskih palača iz 18. i početka 19. stoljeća*“, u: *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, god. XXII., br. 3-4, Zagreb: Medicinska naklada, 1973., str. 50.

⁵ Usp. Ivy Lentić-Kugli, *Povijesna i urbana cjelina grada Varaždina*. Zagreb: Zadržna štampa, 1977., str. 47, 55.

Sermage oko 1684. godine u baroknome stilu“.⁶Autorica ponavlja podatke o vlasnicima palače, a spominje i pregradnju grofa Petra Troyllusa Sermagea za koju je uklesana godina na manjem kamenom ulaznom portalu, te izvještaj izaslanika varaždinskog magistrata. Autorici su dakako poznati članak, odnosno studija Adolfa Wisserta (1935.) i Mirka Androića (1927.), jer ih navodi u literaturi i koristi se njima za istraživanje.

Godine 1987. Ksenija Kipke-Horvat napisala je diplomski rad *Obnova palače Sermage u funkciji muzejskog prostora*, gdje je opisala povijesni razvoj i promjene prostora koji okružuje palaču. Uspostavila je osnovu historijata zgrade, vlasnika te provela jednostavnu arhitektonsku analizu. Posebno opsežno je dokumentirana obnova palače iz 1979. godine. Ovdje nalazimo zanimljiv podatak koji nam govori da palaču zapravo nije sagradio barun Petar Prassinsky:

„Palača Sermage jedna je od najstarijih kuća u gradu. Građena je u 17. stoljeću, a bila je vlasništvo građanske obitelji Trupaj. Godine 1683. ili 1684. kupnjom prelazi u vlasništvo Petra Franje baruna Prassinskog.“⁷

Autorica diplomskoga rada poziva se također na članak Adolfa Wisserta (1935.), studiju Mirka Androića (1972.), te knjigu Ivy Lentić Kugli (1977.).

Kratki opis povijesti palače nalazi se i u diplomskom radu Spomenke Težak (1990) pod nazivom *Uloga obitelji Sermage u kulturnom, političkom i gospodarskom razvoju Hrvatskih zemalja u drugoj polovici 18. stoljeća*. U ovom radu se barun Petar Prassinsky navodi kao graditelj palače: „Baron Prassinsky sagradio je palaču oko 1684. godine u baroknom stilu“.⁸

Sustavni stilski i povijesni opis palače Sermage nalazimo ponovno u knjizi Ivy Lentić-Kugli (2001), *Zgrade varaždinske povijesne jezgre*,⁹ objavljenoj postumno. Odlomak o palači započinje arhitektonskom analizom, opisom eksterijera i interijera, a u nastavku je opisana povijest palače, ponovno s pozivom na članak Adolfa Wisserta. U odlomku su navedeni i svi vlasnici palače, o kojima je autorica istraživala proučavajući katastarske popise Državnog arhiva u Varaždinu.

---

⁶Ivy Lentić Kugli, *nav. dj.*, 1977., str. 55.

⁷Ksenija Kipke, *Obnova palače Sermage u funkciji muzejskog prostora*, diplomski rad. Zagreb: 1987., str. 4.

⁸Spomenka Težak, *Uloga obitelji Sermage u kulturnom, političkom i gospodarskom razvoju hrvatskih zemalja u drugoj polovici 18. stoljeća*, diplomski rad, tipkopis. Zagreb:1990., str. 38.

⁹Usp. Ivy Lentić-Kugli, *Zgrade varaždinske povijesne jezgre*. Zagreb: Naklada Ljevak, 2001., str. 189.

Sljedeće objavljeno djelo u kojem se iscrpno opisuje palača Sermage je *Povijesni atlas grada Varaždina* Mirele Slukan-Altić (2009.).¹⁰ Naveden je prostorni smještaj te povijesni nazivi današnjega Stančićeva trga, obnova palače za potrebe smještaja dijela fundusa Gradskog muzeja Varaždin, te povijesni podatci i današnja namjena palače kao Galerije starih i novih majstora, te Arheološkog odjela Gradskog muzeja Varaždin.

Posljednje istraživanje o palači Sermage nalazi se u doktorskoj disertaciji Petra Puhmajera (2012.) *Barokne palače u Varaždinu*. Pišući o njoj navodi:

„Osamdesetih godina 17. stoljeća na ovome se mjestu nalazi kuća nepoznatog vlasnika. Kupuje ju 1684. barun Prassinsky, vrhovni carinar Hrvatske. Prema nekim nepotvrđenim podacima, on daje sagraditi današnju palaču.“¹¹

U Puhmajerovoj disertaciji obrađene su barokne palače grada Varaždina prema njihovim oblikovnim značajkama, a „nepotvrđeni podatci“ koje navodi odnose se na podatke koje je u povijesno-umjetničku literaturu unijela Ivy Lentić Kugli u knjizi *Povijesna urbana cjelina grada Varaždina* (1977.).

---

¹⁰ Usp. Mirela Slukan-Altić, *Povijesni atlas gradova: V. svezak: Varaždin*: Zagreb: Varaždin: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; Državni arhiv Varaždin, 2009., str 101.

¹¹ Petar Puhmajer, *Barokne palače u Varaždinu*, doktorska disertacija. Zagreb: 2012., str. 368.

3.) POVIJESNI PODATCI

Palača Sermage jedna je od najstarijih kuća u gradu Varaždinu. U vrijeme svog nastanka nalazila se neposredno pokraj gradskog jarka s vodom koji je razdvajao grad od utvrde (sl. 1), te su se pokraj nje sjekle „gradske ulice i odvajala se cesta koja je vodila preko mosta u Stari grad“.¹²

Sl. 1. Detalj plana grada oko palače Sermage, označene brojem 58. (vidi prilog 1, DAV, 002, 17xx/bb001)

¹² Ksenija Kipke, *nav. dj.*, 1987., str. 2.

Barun Petar Prassinsky bio je jedan od najbogatijih Varaždinaca XVII. stoljeća, o čemu Adolf Wissert (1935.) piše:

„[...] magnificus dominus baro Prassinsky, jedan od najbogatijih ljudi u Varaždinu pod konac 17. vijeka. Regestum god 1695. navada, da on za deset “funduša” u unutarnjem gradu i pet njih u predgrađima plaća 61 fl 40 poreza. Samo Jezuite plaćaju za svoj ogromni posjed više od njega, cijela 64 fl.“¹³

On je prodao svoju kuću na Glavnome trgu,¹⁴ te 1684. godine kupio kuću „s vrtovima, gospodarskim zgradama, livadom i vinogradom, izvan zidina grada“¹⁵, to jest na današnjem Stančićevom trgu koji se tada nazivao „Forum theatri“.¹⁶ Kao i mnogi prije i poslije njih, obitelj Prassinsky znatno se obogatila zahvaljujući ratnim (ne)prilikama, točnije tako što su još u XVII. stoljeću opskrbljivali vojsku žitom:

„Čini se da je velikom bogatstvu porodice baruna Prassinsky mnogo doprinjelo, što su oni još u 17. vijeku lifrali vojsci žita. Štajerski staleži nalažu g. 1684. svome „Proviantmaisteru” u Varaždinu, nekom Lorberu, da ima preuzeti žito od grofa Erdödyja i Prassinskoga. Vojska, koju su imali na teritoriju Hrvatske uzdržavati susjedne austrijske zemlje, tuži se često na zlouporabe naših plemića i građana. Ovi brane seljacima izravno prodavati žito vojsci, nego ga sami od njih nabave i s ogromnom dobiti prodaju“.¹⁷

Osim toga, barun Petar Prassinsky je bio tridesetničar (odnosno, utjerivač tridesetnice¹⁸ ili carinar), a spominje se već 1673. godine, u vrijeme kada je država znala dati pobiranje carine u zakup,¹⁹ kao vrhovni carinar u Hrvatskoj, a time se isto dala zaraditi velika količina novca. Zanimljivo je podsjetiti se da se današnja Bakačeva ulica u Varaždinu zvala *platea versus domum Prasinszkianum ducens*,²⁰ dakle ulicom koja vodi prema domu Prassinskoga, upravo prema njegovoj kući, s obzirom da je bila najznačajnija zgrada u tom potezu, vlasništvo ugledne i moćne obitelji.

---

¹³ Adolf Wissert, *nav. dj.*, 1935., str. 32.

¹⁴ Usp. Mirko Androić, *nav. dj.*, 1972., str. 20.

¹⁵ Mirko Androić, *nav. dj.*, 1972., str. 20.

¹⁶ Mirko Androić, *nav. dj.*, 1972., str. 23.

¹⁷ Adolf Wissert, *nav. dj.*, 1935., str. 42, 43.

¹⁸ Ivy Lentić-Kugli, *nav. dj.*, 1977., str. 47.

¹⁹ Usp. Adolf Wissert, *nav. dj.*, 1935., str. 42.

²⁰ Adolf Wissert, *nav. dj.*, 1935., str. 43.

No, obitelj Praszinsky nije dugo bila u vlasništvu kuće. Grof Petar Troyllus Sermage oženio se 1745. godine za unuku baruna Prassynskoga²¹ koja je ubrzo preminula, te on tako 1747. godine postaje vlasnikom palače, koja je po njemu dobila ime koje i danas nosi. Ubrzo nakon toga, 1759. godine, nanovo se oženio, sa Anom Marijom Keglević i te je godine došlo do djelomične pregradnje u stilu rokoka što nam potvrđuje uklesana godina sa manjeg kamenog ulaznog portala na ogradnom zidu palače na kojem je zabilježeno: „Aed. 1759. ren. 1927.“²² Tada je dodano stubište na dvorišnom djelu, te pročelni medaljoni, koji su bili otučeni oko 1880. godine.²³ Nakon Sermageove smrti 1771. godine kuću dobiva sin iz njegova prvog braka Petar Ivan Nepomuk. On je prodao palaču Regini Drašković 1791. godine, i tom prodajom vlasništva ujedno obitelj Sermage nestaje iz Varaždina.²⁴ Godine 1808. vlasnik postaje Carolus Eduardus Pastori, koji je umro oko 1837. godine, te se kao vlasnici spominju njegovi nasljednici kao „Paszthory, Familia Nobilium“.²⁵ Tek popis vlasnika kuća iz 1851. godine daje ime pojedinačnog vlasnika, Dragutina Pastorija.²⁶ Nakon toga palači se gubi svaki trag vlasništva sve do 1945. godine, kada je dodijeljena Muzeju grada Varaždina.

Muzej grada Varaždina osnovan je 16.XI.1925. godine, sa sjedištem u Starom gradu Varaždinu.²⁷ Zbog ubrzanoga povećanja zbirke došlo je do potrebe da se osnuje i galerija. Tako je četrnaest godina poslije, 16.XI.1939. godine pod nazivom *Moderna galerija hrvatske umjetnosti* otvorena prva likovna galerija u gradu Varaždinu,²⁸ i to na prvome katu stražarskih vrata na ulazu u Stari grad. U to je vrijeme bila tek treća galerija takve vrste u Hrvatskoj, nakon Zagreba i Splita,²⁹ no ubrzo je zatvorena zbog početka Drugoga svjetskoga rata. Za vrijeme rata mnoge su bogate obitelji iz Varaždina darovale – točnije rečeno, bile prisiljene darovati – dio svoje obiteljske zbirke Muzeju grada Varaždina, kako bi zaštitile umjetnine od razaranja ili pljačke. Jedna od njih bila je i trgovačka obitelj Leitner, koja jedarovala Gradskom muzeju veliki broj slika. To su uglavnom bila djela nizozemskih majstora XVII. i XVIII. stoljeća, koja su uvelike pridonijela vrijednosti cjelokupne slikarske zbirke. Tako je do

---

²¹ Usp. Adolf Wissert, *nav. dj.*, 1935., str. 42.

²² Ivy Lentić-Kugli, *nav. dj.*, 1977., str. 55.

²³ Usp. Krešimir Filić, *Preuređuje se zgrada varaždinske Galerije slika*. Varaždin: Varaždinske vijesti, god. VI., broj 244., 1950., str. 3.

²⁴ Usp. Adolf Wissert, *nav. dj.*, 1935., str. 43.

²⁵ Ivy Lentić-Kugli, *nav. dj.*, 2001., str. 189.

²⁶ Usp. Ivy Lentić-Kugli, *nav. dj.*, 2001., str. 189.

²⁷ Usp. Ksenija Kipke, *nav. dj.*, 1987., str. 10.

²⁸ Usp. Mirjana Dučakijević, „Povijest i razvoj zbirke“, u: 60. obljetnica Galerije Gradskog muzeja Varaždin. Varaždin: Gradski muzej, 1994., str. 9-10.

²⁹ Usp. Ksenija Kipke, *nav. dj.*, 1987., str. 11.

1947. godine zbirka narasla na više od tri stotine djela, koja je trebalo smjestiti u primjereni izložbeni i spremišni prostor.³⁰

Godine 1945. Narodni Odbor grada Varaždina dodijelio je palaču Sermage Muzeju grada Varaždina³¹, nakon što su se stanari iselili iz većine prostorija palače (u prizemlju je stanovalo još dvoje stanara sve do kraja šezdesetih godina).³² Tako je galerija slika dobila novi, mnogo veći i primjereniji prostor. Godine 1947. počeli su opsežni radovi na obnovi palače Sermage pod vodstvom Krešimira Filića (Bjelovar, 16. II. 1891. – Varaždin, 31. XII. 1972.),³³ prvog ravnatelja Muzeja grada Varaždina.³⁴ On je bio autoridejnog rješenjakojim je uklonio prethodne pregradnje i dogradnje. Dotadašnji stanari palače, naime, prilagođavali su vlastitim potrebama prostor koji je za novu namjenu valjalo očistiti (sl. 2, a, b, c). Osim toga, pod vodstvom Krešimira Filića provedeno je uređenje stropne *stucco*-dekoracije; u središnju dovranu na katu dao je ugraditi kamin, kao trag negdašnje njezine uloge za obitelj i kao reprezentativne sale za društvena okupljanja (sl. 3). Također, Filić je odredio smjer kretanja posjetitelja kroz galeriju odlukom da se vrata koja omogućuju komunikaciju s vanjskim trijemom, a nisu više potrebna u novoj galerijskoj ulozi palače, zazidaju.³⁵ Od 15. lipnja 1947. godine počinje se sustavno izlagati u baroknoj palači Sermage, i to ono najvrjednije što su muzejski radnici uspjeli skupiti tijekom i nakon rata.³⁶

Komisija za umjetnine KOMZA je u tom razdoblju od nekoliko obitelji dobrovoljno ili prisilno preuzimala umjetnine za zbirku Gradskoga muzeja. Postupak je obično bio takav da je prvo predložena donacija umjetnina, a ako je obitelj to odbila one bi im bile konfiscirane. Za obitelj Bameles iz Opeke znamo da su poklonili biblioteku, no nije poznato koja djela su konfiscirana. Obitelji Pongratz iz Maruševca i obiteljima Rauch i Vučetić iz Martijanca su umjetnine bile konfiscirane. Obitelj Leitner iz Varaždina je potpisala donaciju umjetnina, s obzirom da su bili u prisnim odnosima sa Krešimirom Filićem, tadašnjim voditeljem muzealnog društva i varaždinske Galerije slika.³⁷

---

³⁰ Usp. Mirjana Dučakijević, *nav. dj.*, 1994., str. 9.

³¹ Usp. Gradski muzej u Varaždinu primio je tokom prošle godine 700.000 dinara od narodne vlasti. Varaždin, *Varaždinske vijesti*, god. IV., broj 100., 1948., str. 3.

³² Iz razgovora s Mirjanom Dučakijević

³³ Usp. Spomenka Težak, „*Krešimir Filić – muzeolog i povjesničar Varaždinskoga kraja*“, u: *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU 23*. Varaždin: Zavod za znanstveni rad HAZU, 2012., str. 51.

³⁴ Usp. Ksenija Kipke, *nav. dj.*, 1987., str. 14.

³⁵ Usp. Ksenija Kipke, *nav. dj.*, 1987., str. 14.

³⁶ Usp. Mirjana Dučakijević, *80 godina gradskog muzeja Varaždin*, Varaždin: TIVA tiskara, 2006.

³⁷ Informacije za ovaj odlomak dobio sam usmenom predajom od Mirjane Dučakijević

Sl. 2 a, b, c. Detalj uklanjanja dijelova nadograđenih od stanara. (GMV)

U početku je slikarska zbirka izlagana samo u prostoru prvoga kata, a veći dio palače korišten je za zajedničke potrebe muzeja.³⁸ U međuvremenu se fundus ubrzano povećavao, pa je došlo do nedostatka izložbenoga prostora, i premaloga prostora za depo umjetnina, kao i za druge muzejske potrebe. Zbog neprimjerenog načina prenošenja umjetnina bilo je nužno napraviti temeljitu obnovu palače.³⁹ To se dogodilo 1981. godine, kada ju je, u roku od deset mjeseci, potpuno sanirao i obnovio tadašnji Restauratorski zavod Hrvatske (sada Hrvatski restauratorski zavod) povodom osamstote godišnjice prvoga pisanog spomenika grada Varaždina.

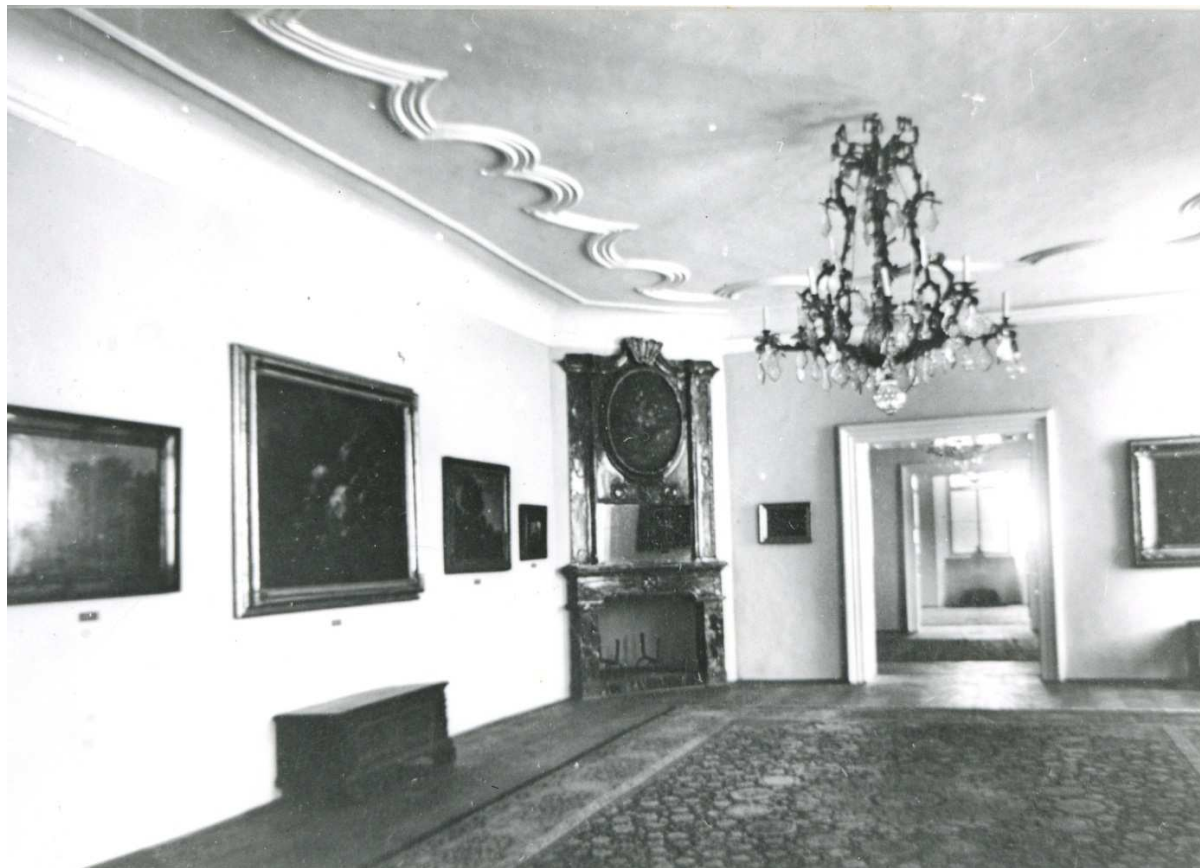
Godine 1994. otvoren je novi stalni postav djela koji datira od XV. do XIX. stoljeća a njegovu okosnicu čine djela talijanskoga i nizozemskoga baroka, te bidermajer i druga polovica XIX. stoljeća.⁴⁰ Broj zbirke Gradskog muzeja Varaždin danas je povećan otkupima i darovima, pa je broj djela u fundusu veći od pet tisuća. Samo mali dio toga izložen je u izložbenim dvoranama Staroga grada i palače Sermage. Osim palače Sermage, ostali izložbeni prostori Gradskog muzeja Varaždin su: Stari Grad, u kojem se nalazi Stalni postav Kulturnopovijesnog odjela, zatim Palača Hercer, u kojoj se nalazi Stalni postav Entomološkog

³⁸ Usp. Ksenija Kipke, *nav. dj.*, 1987., str. 17.

³⁹ Usp. Ksenija Kipke, *nav. dj.*, 1987., str. 19.

⁴⁰ Usp. Mirjana Dučakijević, *nav. dj.*, 2006., str 10.

odjela Svijet kukaca i Kula stražarnica, koja nema stalni postav. S obzirom da je palača obnovljena prije tridesetak godina, danas je u odličnom stanju, a u njoj se nalazi Galerija starih i novih majstora te Arheološki odjel Gradskog muzeja Varaždina.

Sl. 3. Fotografija velike dvorane sa kaminom i štukaturama (GMV)

4.) ARHITEKTONSKE ZNAČAJKE PALAČE SERMAGE

4.1) Tlocrtna organizacija

Palača Sermage je jednokatna dvoetažna ugaona građevina sa pravokutno postavljena dva krila, tlocrtno u obliku slova L (sl. 4.), te ima prigradnju stubišta s dvorišne strane glavnog krila. Pročelje glavnog krila (zapadna fasada) ima osam prozorskih osi na prvom katu, dok se u prizemlju između treće i četvrte osi nalazi kameni portal sa drvenim vratnicama. Bočno krilo (sjeverna fasada) ima pet prozorskih osi. U prizemlju su prostorije koncipirane na taj način da tvore kontinuirani niz prostorija kroz dva krila, povezanih u enfiladi uz arkadni hodnik.⁴¹ Svaka od prostorija otvorena je u dvorišni trijem vratima. Hodnik prizemlja glavnog krila nadsvođen je križno - bačvastim svodom, a hodnik prizemlja sjevernog krila bačvastim svodom sa trokutastim susvodnicama. Tu razliku Petar Puhmajer objašnjava (2012.):

„Razlika u svođenju hodnika u glavnom i bočnom krilu uslijed njihove nejednake širine, vjerojatno se može protumačiti kao posljedica dviju različitih faza izgradnje, od kojih bi ono u glavnom krilu moglo pripadati ranijem vremenu prije 1684. godine, kada je palaču stekao Petar Prašinski.“⁴²

Prostorije prizemlja nadsvođene su naizmjenice križno-bačvastim svodom i bačvastim svodom sa trokutastim susvodnicama, dok je hodnik kata nadsvođen bačvastim svodom sa trokutastim susvodnicama. Prostorije prvoga kata više su od prizemnih, te rasporeda gotovo identičnog s prizemljem, uz iznimku najveće prostorije koja se nalazi otprilike u središnjem dijelu pročelnog krila. Glavna razlika je u tome što su nadsvođene plitkim koritastim svodovima koji su ukrašeni štukaturama. „Nije moguće sa sigurnošću datirati najranije takve ukrase, ali bi oni na stropovima kata palače Sermage mogli potjecati iz oko 1759. godine, odnosno u vrijeme obnove palače.“⁴³ Prostorije na katu su također koncipirane na taj način da tvore kontinuirani niz prostorija, no za razliku od prizemlja, samo prostorija koja se nalazi južno od najveće prostorije ima izravan izlaz na balkon prema dvorištu. Izvorno su sve sobe prvoga kata bile otvorene na vanjski trijem, no nakon izvedbe Filićevog projekta su zazidana.

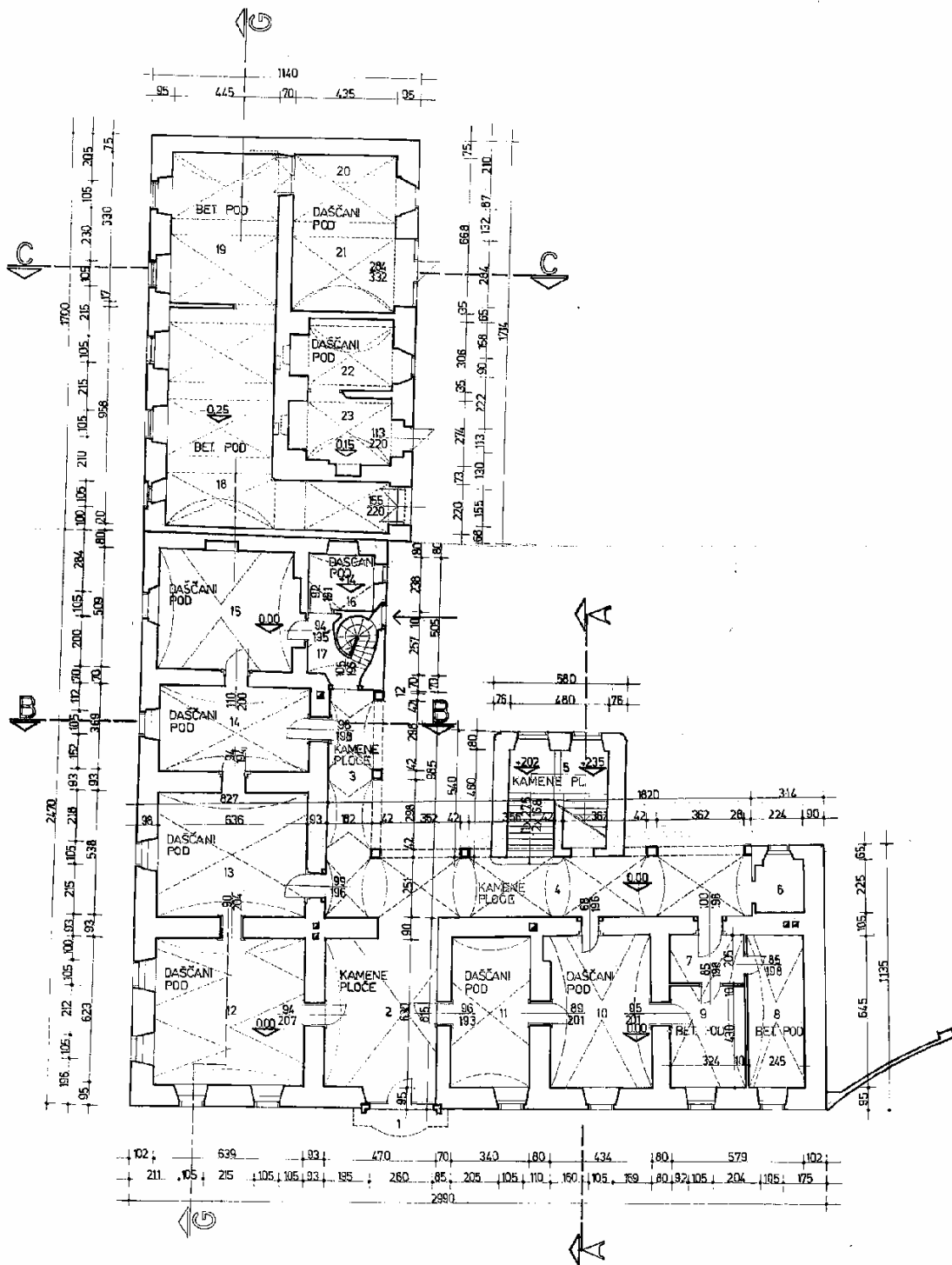
---

⁴¹ Usp. Petar Puhmajer, *nav. dj.*, 2012., str. 368.

⁴² Petar Puhmajer, *nav. dj.*, 2012., str. 70.

⁴³ Petar Puhmajer, *nav. dj.*, 2012., str. 136.

Najstarija vertikalna komunikacija prizemlja i prvoga kata bilo je kružno kameno stubište koje se nalazi u zagrađenom krajnjem dijelu trijema bočnog krila,⁴⁴ a sadašnje stubište je prigrađeno i pripada razdoblju sredine XVIII. stoljeća.

Sl. 4. Detalj tlocrta prizemlja palače Sermage (vidi prilog 2, MKB, 223/2 A2)

⁴⁴ Usp. Ksenija Kipke, *nav. dj.*, 1987., str. 6.

4.2) Pročelje

Pročelje – koje je oblikovano s uličnih strana zgrade(s dvorišne je oblikovano samo bijelom žbukom i arkadama sa stupićima)– ima bijelu žbukanu podlogu na kojoj su izvedene tamnosive, gotovo crne linije u mreži horizontala i vertikalna. Njihova mreža oblikuje geometrijska polja (sl. 5). Parapeti između prizemlja i prvog kata, te polja unutar medaljona, izvedeni su u crvenosmeđoj, zemljanoj boji. Rub svakoga medaljona je ojačan linijom crne boje u rustici. Medaljoni popunjavaju plohe između prozora i između parapeta. Ovisno o širini prostora oblikovani su u većim ili manjim dimenzijama. U donjoj zoni medaljoni imaju oblik kvadriloba⁴⁵ kojemu su gornja i donja stranica zaobljene, a bočne poligonarne. U srednjoj zoni medaljoni liče na četverokute kojima su sva četiri kuta konveksno zasječena, a u gornjoj zoni imaju oblik oktogona. Na temelju oblikovnih značajki pročelja Petar Puhmajer (2012.) zaključuje o dataciji takva rješenja:

„Rekonstruirano pročelje palače Prašinski-Sermage koje potječe vjerojatno s prijelaza 17. u 18. stoljeće, svjedoči o novim tendencijama plastične artikulacije u žbuci. Ondje se na karakterističan način plohe raščlanjuju trakama i medaljonima različitih oblika. Kvadratni i pravokutni medaljoni (*Putzplatten*) zasječenih uglova, ili sa segmentno istaknutim stranicama (kvadrilobi), čest su motiv 17. stoljeća, iako ih ima i kasnije. Osim žbukanih, javljaju se i naslikani.“⁴⁶

Sl. 5. Pročelje palače Sermage

⁴⁵ Usp. Petar Puhmajer, *nav. dj.*, 2012., str. 368.

⁴⁶ Petar Puhmajer, *nav. dj.*, 2012., str. 96.

Prozorske grede su obojane u crno, a s gornje strane su zaključene blago istaknutim vijencem. Prozori su gredama podijeljeni na četiri polja, od kojih su donja oblika uspravno položenog pravokutnika, a gornja oblika kvadrata. Uglovi palače označeni su stiliziranom crnom rustikom.

4.3) Portal

Portal (sl. 4) je smješten na zapadnom pročelju i asimetrično je pomaknut u lijevo od centralne osi. Arkada portala je polukružno zaključen luk kojeg nose dva stilizirana pilastra postavljena na kvadratne baze, koje pak stoje na kamenu jastučastog oblika. Cijeli portal je flankiran sa još dva pilastra toskanskih kapitela, koji su otprilike dvostruke visine arkadnih pilastara, te također završavaju kvadratnom bazom, a unutrašnjim bridovima „zasijecaju“ u kamen jastučastog oblika. Arkada, pilastri i baze su sive boje. Na kapitelima vanjskih pilastara nalazi se još jedan par kapitela koji su povezani stiliziranim arhitravom sive boje podijeljenim u četiri trake, koje stepeničasto gradiraju prema gornjoj zoni. Vanjski pilastri su vjerojatno dodani godine 1759., kada je palača bila obnovljena.⁴⁷ U prostoru flankiranom gornjim dijelom vanjskih pilastara, lukom i stiliziranim arhitravom nalaze se bijelo obojeni pandativi. Iznad arhitrava je stilizirani friz bijele boje na kojem se nalazi vrlo izduženi pravokutnik čiji su bočni bridovi zaključeni na sivim istacima iznad kapitela. Portal je zaključen sa sivo obojanim vijencem koji u ritmu ABCBA nosi konzole - iznad kapitela dvije izbočene, nakon kojih prema centru u ritmu dolaze dvije male uvučene, a u samom centru se nalazi monumentalna konzola. Između njih su pravokutna polja bijele boje. Konzole nose podest balkona koji na središnjem dijelu ima konveksno izbočenje. Na balkonu se nalazi ograda od kovanog željeza koja potječe iz sredine XVIII. stoljeća, a karakterizira ju trbušasto ispučenje s donje strane i apliciran metalni grb, koji je vjerojatno bio polikromiran.⁴⁸

Ovaj portal daje naglasak na pročelje palače koja je, osim stubišta u dvorišnom dijelu, lišena bilo kakvih prostornih istaka. Na ovaj način dolazi do konstruktivnog povezivanja prizemlja sa prvim katom, a istovremeno se ističe i centralni dio palače sa velikom, reprezentativnom dvoranom.

---

⁴⁷ Usp. Petar Puhmajer, *nav. dj.*, 2012., str. 369.

⁴⁸ Usp. Petar Puhmajer, *nav. dj.*, 2012., str. 121.

Sl. 6. Portal palače Sermage

4.4) Dvorište

S dvorišne strane na oba kata nalaze se hodnici koji su rastvoreni arkadama sa istim ritmom stupova (sl. 7). U prizemlju lukove nose kameni stubovi, dok ih na prvom katu nose, također kameni, toskanski stupići. U kutu sjevernog i zapadnog hodnika na prvome katu dva mala pilastrapriljubljena su uz kvadratni stub. Lukovi arkada su spljošteni. Na dvorišnoj strani nalazi se stubište koje je prigradeno sredinom XVIII. stoljeća, te pokazuje tendenciju prema funkcionalnoj organizaciji prostora. „Postoji pretpostavka da je na istome mjestu već ranije postojalo otvoreno ili drveno stubište, kojemu je ovom prilikom dana monumentalnost i reprezentativnost.“⁴⁹ Ova dvotravejna jedinica iskorištava postojeći razmak između arkada, što je odredilo širinu stubišnih krakova. Stubište je zatvoreno, dvokrako, ima odmorište i

⁴⁹ Ksenija Kipke, *nav. dj.*, 1987., str. 6-7.

balustradu. Na balustradi kod odmorišnog djela nalazi se kamena lanterna u *rocaille* oblicima, a metalni luster koji visi iznad stubišta također je sačuvan iz vremena prigradnje. Zaključeno je stropom sa žbukanim ukrasom.

Sl. 7. Dvorište palače Sermage sa pogledom na dograđeno stubište (GMV)

4.5) Unutrašnje uređenje

U palači Sermage malo je sačuvano od izvorne opreme stolarijom, metalnim dijelovima i drugim dijelovima građenoga namještaja koji su pripadali stoljeću gradnje (ili pregradnje). Ipak, sačuvana su izvorna drvena vrata iz XVIII. stoljeća. To su dvokrilna vrata koja se nalaze na hodniku kata. Na svakom krilu nalaze se po tri uklade profilirana ruba unutar kojih su istaknuta polja koja možemo usporediti sa pročelnim medaljonima srednje zone – imaju konveksno zasječene kuteve. Taj detalj ističem, jer se u Varaždinu upravo taj dio opreme dosizao visoku vrsnoću obrade u uređenju palača,⁵⁰ za razliku od zidno-slikarskih uresa ili *stucco*-uresa, koji se u svjetovnim narudžbama nisu mogli usporediti s onim sakralnim. Dovoljno je usporediti *stucco*-urese u kapelama sv. Ignacija ili sv. Križa bivšoj isusovačkoj crkvi (sada stolnici) Uznesenja Marijina ili u kapelama sv. Antuna Padovanskoga

⁵⁰ „Unutrašnja stolarija podrazumijeva drveninu vrata i prozora, te dekorativne zidne obloge. U Varaždinu su to radovi domaćih stolara koji se često ističu visokom kvalitetom, a ponekad su to vrlo vrijedni primjerci obrta s umjetničkim pretenzijama.“ Petar Puhmajer, *nav. dj.*, 2012., str. 138;

ili Bogorodice u franjevačkoj crkvi sv. Ivana Krstitelja, kao i zidne oslike Ivana Krstitelja Rangera u franjevačkoj crkvi ili Blasiusa Gruebera u sakristiji stolnice ili crkvi sv. Florijana pa da postane razvidno kako je ures palače – barem prema sadašnjim saznanjima – bio vezan za djela umjetničkoga obrta, a ne ona slikarstva ili skulpture.⁵¹

Osim drvenih vrata, u palači se još nalaze i izvorna bravarija iz XVIII. stoljeća – brave sa formom srcolike vitice s metalnom kutijom na drugoj strani, zasuni za blokiranje vrata sa vrhom koji je oblikovan poput palmete, te šarke sa *rocaille* viticama.

Sačuvan je i kamin iz XVIII. stoljeća, no čini se kako on nije dio izvornog inventara, nego ga je za vrijeme obnove otkupio i dopremio Krešimir Filić.⁵² Ovaj kamin je izvorno iz srednjovjekovnog dvorca Borl u Sloveniji, ali je u prvoj polovici dvadesetog stoljeća premješten u dvorac Opeka, koji je bio vlasništvo obitelj Bombeles.⁵³ Za ovu obitelj nam je poznato da je donirala biblioteku komisiji za umjetnine, pa postoji vjerojatnost da je Krešimir Filić kamin otkupio od njih. Skulpturiran je iz crnog mramora prošaranog bijelim žilicama. Ložište je flankirano sa blago profiliranim lezenama, a iznad njega nalazi se profilirano gređe koje u centru ima dekorativni floralni motiv (sl. 8). Iznad ložišta nalazi se ogledalo, iznad kojeg je pak ovalna profilacija unutar koje se nalazi slika mrtve prirode. Ogledalo i slika flankirani su pilastrima koji nose valoviti zabat koji je u sredini zaključen *rocaille* motivom školjke. Premda ne pripada izvornoj opremi palače, zadobio je istaknuto mjesto u domaćoj baštini među srodnom opremom palača, ponajviše zbog očuvanosti, kako naglašava Petar Puhmajer (2012.):

„Najreprezentativniji kamin 18. stoljeća sačuvan je u velikom salonu palače Sermage [...] Iako uporaba skupocjenog crnog mramora nije rijetka u 18. stoljeću u Hrvatskoj, čitava kompozicija kamina s ogledalom i slikom svakako jest s aspekta očuvanosti.“⁵⁴

---

⁵¹ Usp. Miroslav Klemm, „Umjetnost štukatura u Varaždinu“, u: Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin 6-7, Varaždin: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1994., str. 37-42; Ivy Lentić-Kugli, „Blasius Grueber pictor varasdiensis“, u: Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske 1-2, XIX., Zagreb: Muzejsko društvo Hrvatske; Podružnica za Hrvatsku Društva konzervatora Jugoslavije, 1970., str. 13-20; Marija Mirković, „Barokni program Rangerove stropne slike u franjevačkoj crkvi u Varaždinu“, u: Godišnjak Gradskog muzeja Varaždin V, Varaždin: Gradski muzej, 1975., str. 97-106; Ana Kaniški, „Prilog istraživanju stucco-dekoracije Kapela Sveta Tri Kralja u hodočasničkoj crkvi u Kominu“ u: Radovi Zavoda za znanstveni radi HAZU 24, Varaždin; Zavod za znanstveni rad HAZU, 2013., str. 275-292.

⁵² Iz razgovora sa Mirjanom Dučakijević.

⁵³ Grad Borl – Gradbenozgodovinski oris in prispevek k zgodovini rodbine Sauer. Mira petrovič (ur.), Cirkulane: Društvo za oživitev gradu Borl, december 2010.

⁵⁴ Petar Puhmajer, *nav. dj.*, 2012., str. 143.

Opustošena od inventara, palača ipak elegancijom svojih prostornih značajki i danas daje dojam stanovanja u gradu imućne obitelji baroknih stoljeća.

Sl. 8. Detalj floralnog motiva na kaminu iz palače Sermage

5.) OSVRT NA PALAČU SERMAGE U VARAŽDINU I U KONTEKSTU POVIJESTI BAROKNE GRADITELJSKE BAŠTINE

5.1) Prostorna koncepcija

U urbanom tkivu grada, kao njezin prostorni protagonist, palača Sermage odgovara upravo određenju takvih palača kakvo nalazimo u knjizi Vladimira Markovića (1975.):

„Dvorci i gradske palače u razdoblju baroka dvije su najznačajnije tematike stambene arhitekture, jer se u njihovim rješenjima najcjelovitije očituju barokna načela organizacije stanovanja. Palače su podizane uglavnom unutar već ranije određenih urbanih prostora, ili su barem morale poštivati način organizacije urbanog tkiva, iz čega su proizlazili ograničeni i često nepovoljni uvjeti njihove prostorne postave. Uloga njihovih fasadnih površina također je bila specifična, jer su one činile dio zidnog plašta ulice ili trga, što znači da su bile uključene u veće cjeline. Palača je samo jedan od mnogih elemenata baroknoga urbanog sustava.“

Današnji izgled palače Sermage upućuje na XVIII. stoljeće te bez arhitektonskih sondi i istraživanje ne možemo potvrditi arhivske podatke o vlasništvu posjeda i pretpostavke prisutne u literaturi da se njezin stariji sloj (dakle, u vrijeme kada je u vlasništvu Petra Franje baruna Prassinskoga) može datirati na kraj XVII. stoljeća. Na način gradnje iz tog razdoblja ipak bi moglo svjedočiti činjenica da prostorije prizemlja glavnog krila nisu određene pravilnim, matematičkim redoslijedom, što vjerojatno možemo pripisati tome da je palača bila nadograđena na već postojećem objektu.⁵⁵ Prostornu koncepciju baroknih palača možemo usporediti i sa baroknim dvorcima Hrvatskog zagorja o kojima nam iscrpno govori Vladimir Marković u svojoj knjizi (1975.):

„Organizacija unutrašnjeg prostora dvorca zasniva se na mnogobrojnim prostornim ćelijama i načinu njihova združivanja. U Hrvatskom zagorju njihov je oblik u baroknom razdoblju pravokutnog tlocrta. [...] Prostorne ćelije pravokutnog oblika mogu se međusobno združivati samo u smjeru protezanja glavnih simetrala. U

---

⁵⁵Usp. Vladimir Marković, Barokni dvorci Hrvatskog zagorja. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 1995. [1975.], str. 63.

tlocrtnom rasporedu zagorskih dvoraca one su umnožene bočno od samo kvantitativno naglašene središnje zone, koja time postaje kompozicijska osovina cjeline.“⁵⁶

Dvorac u Hrvatskom zagorju s kojim palaču Sermage možemo najbliže usporediti je onaj u Gornjoj Stubici, koji je građen oko pola stoljeća poslije, godine 1756.⁵⁷ Zanimljivo je da je i u ovom slučaju objekt sagrađen na jezgri starije građevine, što ga je, po Markovićevoj pretpostavljenoj tvrdnji,⁵⁸ odredilo da bude koncipiran dvokrilno, u obliku slova L. Sljedeća sličnost je u tome što se i u ovom slučaju oba krila prema dvorištu otvaraju arkadno rastvorenim hodnicima, a na glavnom krilu s dvorišne strane također se nalazi zatvoreno stubište. Sve prostorije prizemlja su u ovom slučaju bačvasto nadsvođene, no sličnost sa palačom Sermage nalazimo kod nadsvođenja prostorija prvog kata: sve prostorije su zaključene koritastim svodovima iste visine. Još jednu sličnost možemo primijetiti u tome što su ulične fasade na uglovima također pojačane rustikom.

Ovdje odmah trebamo uzeti u obzir i funkciju prostorija kod baroknih palača. U ovom tipu građevine postojale su tri karakteristične funkcije premo kojima su se razlikovale prostorije: reprezentacija, stanovanje i gospodarstvo.⁵⁹ Ovisno o financijskim mogućnostima i potrebama vlasnika pojedine od tih funkcija su izostajale, te je postojala mogućnost dodavanja nekih novih. U gradu Varaždinu, kao i u brojnim drugim sredinama, bilo je uobičajeno da se prostorije prizemlja palače odrede za gospodarstvo i funkcionalne potrebe kućanstva; ondje su se nalazili stambeni prostori za posluhu, spremišta, kuhinja, a često i trgovački prostori koje je vlasnik sam držao ili davao u najam.⁶⁰ Na prvom katu, za koji obično rabimo naziv *piano nobile*,⁶¹ nalazile su se privatne odaje vlasnika – predsoblja, blagovaonica, spavaće sobe – ali i najveća, reprezentativna prostorija palače velika dvorana ili salon koji je služio za prijem gostiju te kao dnevni boravak (sl. 9). Ova prostorija, koja se još naziva i *palača*,⁶² se kod palače Sermage nalazi se na središnjem dijelu glavnog krila, blago pomaknuta u lijevu stranu od njegove centralne osi. Ovaj bitni detalj opet možemo usporediti sa oblikovanjem prostora kod baroknih dvoraca: „Kod svih prototipnih rješenja baroknog dvorca provedeno je naglašavanje središnje zone s glavnom dvoranom, predvorjima i stubištem.“⁶³

---

⁵⁶ Vladimir Marković, *nav. dj.*, 1995. [1975.], str. 63.

⁵⁷ Usp. Vladimir Marković, *nav. dj.*, 1995. [1975.], str. 15.

⁵⁸ Usp. Vladimir Marković, *nav. dj.*, 1995. [1975.], str. 16.

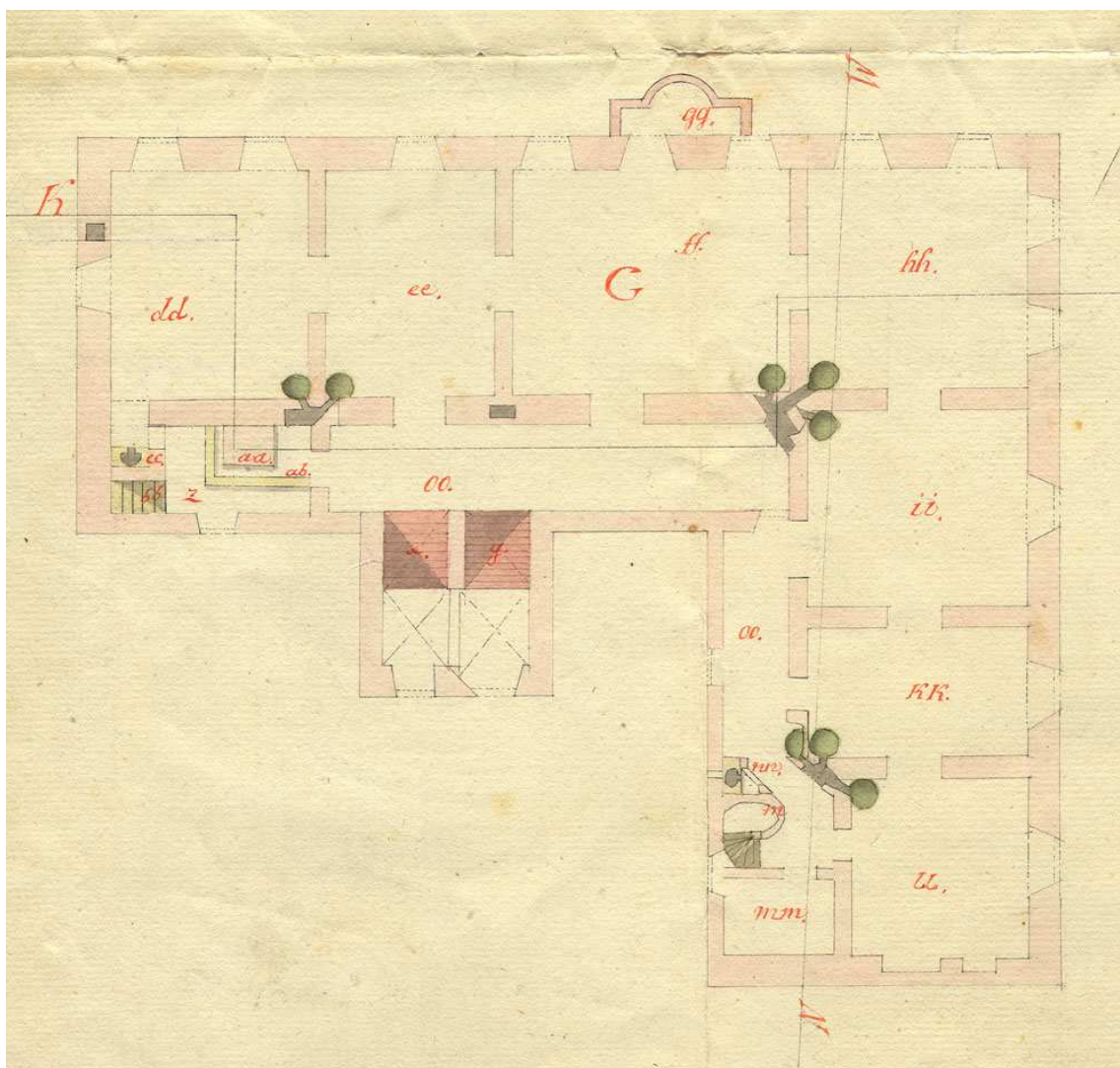
⁵⁹ Usp. Petar Puhmajer, *nav. dj.*, 2012., str. 131.

⁶⁰ Usp. Petar Puhmajer, *nav. dj.*, 2012., str. 131.

⁶¹ Doslovni prijevod je plemeniti kat; na francuskom se naziva *bel étage*, u prijevodu – lijepi kat

⁶² Usp. Ksenija Kipke, *nav. dj.*, 1987., str. 6.

⁶³ Vladimir Marković, *nav. dj.*, 1995. [1975.], str. 9.

Sl. 9. Detalj prvoga kata palače Sermage. Velika dvorana označena je velikim slovom G. (vidi prilog 1, DAV, 002, 17xx/bb001)

5.2) Dugo trajanje oblika i rješenja iz prethodnih razdoblja

Sljedeći čimbenici koji nam pomažu kod datacije palače su otvoreni trijemovi prizemlja i prvoga kata s dvorišne strane, spljošteni lukovi arkada, kameni natprozornici jednostavnih profilacija, te jednostavni spljošteni polukrug ulaznog otvora.⁶⁴ Artikulaciju zidne površine palače Sermage opet možemo usporediti s baroknim dvorcima u Hrvatskom zagorju čiji su zidni oblici „pojednostavljeni do apstraktnosti elementarnih geometrijskih likova, pa zato izmiču svojstvima koja su primjerena oblicima 'velikog stila', kao što su naturalističko, dubinsko i slikovito.“⁶⁵ Kod palače nalazimo situaciju pojednostavljenih

⁶⁴ Usp. Ksenija Kipke, *nav. dj.*, 1987., str. 8.

⁶⁵ Vladimir Marković, *nav. dj.*, 1995. [1975.], str. 67.

geometrijskih linija unutar kojih se nalaze medaljoni koji su također jednostavne geometrijske konstrukcije. No zanimljivo je da njihova crna boja i rustika evociraju renesansno oblikovanje pročelja.⁶⁶ Ovakvo oblikovanje jedinstveno je u gradu Varaždinu.

5.3) Pregradnja Petra Troyllusa Sermagea

Pegradnja palače godine 1759. izvedena je za vrijeme stanovanja grofa Petra Troyllusa Sermagea. Tome nam svjedoči i natpis na zaglavnom kamenu dvorišnoga portala: „AED. 1759. REN 1981.“⁶⁷ Te je godine vjerojatno (pre)oblikovan i glavni portal dodavanjem dvaju pilastara i konzolno poduprtog balkona. Dodan je i novi završni vijenac, novo krovište mariborskog majstora, prvi kat štukatura stropova, te arkadni hodnik na dvorišnoj strani u prizemlju i nadogradnja jednokatnog stubišnog bloka. Pregradnja izvedena za vrijeme stanovanja grofa Sermagea bile su izvedena u rokoko stilu. Prostrano kameno stubište s dvorišne strane pokazuje sve značajke stila – zatvoreno je, ima rokoko lanternu, balustradu, te željezni luster. Također, unutarnja dekoracija svodova u štuku izvedena je u istom razdoblju. Ova kasnobarokna pregradnja unosi nove kvalitete u ovaj stambeni prostor. Mirno plemićko boravište bilo je promijenjeno u otmjenu grofovsku rezidenciju sa naglaskom na reprezentativnosti, koja je postignuta prostornim naglascima vanjskog stubišta i portala, koji je povezo prizemlje i prvi kat.⁶⁸ Na taj način plastičko oblikovanje upozorava na središnji dio zapadnoga pročelja i na najreprezentativniji dio palače.

Nakon zahvata koje je poduzeo Petar Troyllus Sermage palača je zacijelo doživjela opremu i najveću razinu stambene raskoši u svojoj povijesti. U nedostatku sačuvane „scenografije“ (namještaja, uresa, dekorativnih tkanina, posuđa), *život u palači*⁶⁹ možemo zamisliti prema usporedivim predmetima koje vidamo u drugim onovremenim plemićkim prostorima pa ćemo daljnje istraživanje usmjeriti na vlasnike palače u *galantnom* stoljeću.⁷⁰

---

⁶⁶ Usp. Ksenija Kipke, *nav. dj.*, 1987., str. 9.

⁶⁷ „Stare fotografije pokazuju da je natpis na zaglavnom kamenu ranije glasio AED. 1759. REN. 1929. Potonju je godinu Restauratorski zavod Hrvatske nakon obnove zamijenio 1981. godinom.“ Katalog radova Restauratorskog zavoda Hrvatske 1966-1986, Mala biblioteka Godišnjaka zaštite spomenika kulture Hrvatske, Zagreb, 1986., str. 107.

⁶⁸ Usp. Ksenija Kipke, *nav. dj.*, 1987., str. 9.

⁶⁹ Usporediv je primjer (i po prenamjeni gradske plemićke palače u muzejsko-galerijsku) ustanovu palača Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch, koja je sagrađena 1764. godine, a od 1959. godine je dom Hrvatskoga povijesnoga muzeja u Zagrebu. Usp. Marina Bregovac Pisk, *Život u palači: od 1764. do 2004. godine*. Zagreb: Hrvatski povijesni muzej, 2004.

⁷⁰ Usp. Josip Matasović, *Iz galantnog stoljeća: kulturnohistorijski fragmenti*. Zagreb: Dora Krupićeva 2008. [1921.]

6.) POVIJEST OBITELJI SERMAGE

Ime obitelji Sermage – koja je dala ime palači – zaslužuje poseban osvrt. Obitelj je pripadala sitnom (nižem) francuskom plemstvu iz burgundske grofovije, koji su imali iznimno pravo kovati svoj novac. Sačuvane primjerke spominje Josip Matasović u svojoj studiji o obitelji Sermage (1923.), a čuvaju se u Hofrainu, odnosno u dvorcu Grmovje u Sloveniji, koji je krajem XIX. i početkom XX. stoljeća pripadao Leoniji Semage.⁷¹ Prema nekim izvorima obitelj potječe iz okolice Lyona, a prema drugima iz susjedne regije sjeverno od Lyona, iz Besançon, no bez obzira što ne možemo sa točnosti ispitati njihovo podrijetlo, Josip Matasović utvrdio je da je François Sermage bio guverner Besançon u prvoj polovici XVII. stoljeća.⁷²

Dio obitelji je zbog političkih razloga – kao protivnici kralja Luja XIV. – nakon 1647. godine otišao iz Francuske i stupio u dvorsku službu Habsburga.⁷³ Jedan od njih bio je i sin François Sermagea, Petar Francz (Petar Franjo),⁷⁴ koji se iz političkog egzila vratio Francusku kada mu se 16. XII. 1688. u Besançonu rodio sin Joseph Peter (Josip Petar) Sermage. Nakon toga se taj dio obitelji, vjerojatno zbog opetovanog političkog pritiska, vratio ponovno u Habsburšku Monarhiju, u Salzburg.⁷⁵ Josip Petar Sermage bio je prvi potomak ove obitelji koji je došao u Hrvatsku iz Salzburga. Godine 1720. je stigao u Karlovac gdje je dobio zaposlenje kao tajnik zapovjednika karlovačke Vojne krajine, generala grofa Josipa Rabatte, a dvije godine poslije dobio je ugarski barunat koji je 1723. godine potvrdio Hrvatski sabor.⁷⁶ Oko 1720. godine Josip Petar se oženio za Mariu Hyacinthu Julijanu barunesu Moscon, koja je bila kćer posljednje grofice Čikulín, a živjela je u Novim Dvorima u Mickovu. U ovom braku Julijana Sermage rođ. Moscon rodila je šesnaestero djece, od kojih je petnaestero umrlo, a jedini preživio bio je Petar Troyllus Sermage, rođen 28. V. 1722. godine. Josip Matasović nam u svojoj studiji iz 1923. godinedaje kratak uvid u život Julijane prije nego što je upoznala baruna Josipa Petra Sermagea:

„Julijana je rođena 1682. godine i odgajana je u samostanu Leopolda I. u Beču. Po ondašnjim prilikama, nije bila dobrostojeća, pa joj je u upravljanju posjedom trebala

---

⁷¹ Usp. Josip Matasović, *Die Briefe des Grafen Sermage aus dem siebenjährige Kriege*. Zagreb: Narodna starina, 1923., str. 23.

⁷² Usp. Josip Matasović, *nav. dj.*, 1923., str. 23.

⁷³ Usp. Mladen Obad-Šćitarioci, *Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja*. Zagreb: Školska knjiga 1991., str. 218.

⁷⁴ Usp. Spomenka Težak, *nav. dj.*, 1990., *Genealogija obitelji Sermage*

⁷⁵ Usp. Josip Matasović, *nav. dj.*, 1923., str. 23.

⁷⁶ Usp. Mladen Obad-Šćitarioci, *nav. dj.*, 1991., str. 218.

podrška župnika Mikulića iz Brdovca što je izazvalo mnoge priče u ondašnjem visokom društvu.⁷⁷

Ženidbom za Julijanu Moscon Josip Petar Sermage postao je vlasnikom posjeda ove izumiruće obitelji, čime je započelo stvaranje jednog od najopsežnijih imanja u Hrvatskoj XVIII. stoljeća. Sljedeći posjed koji su Sermageovi naslijedili bio je dvorac Oroslavje Gornje. Godine 1746. umro je posljednji muški član porodice Čikulina, Ivan Franjo, čija sestrična je bila Julijana Sermage rođ. Moscon. Ona je devet godina vodila sudsku parnicu oko tog nasljedstva, na početku koje je, 2.XI., umro njen muž Josip Petar. Devet godina poslije, 1755. godine, dobila je parnicu čime je dvorac Oroslavje gornje pripao obitelji Sermage. Tada su ga oni temeljito preuredili i obogatili ga baroknim arhitektonskim elementima i dekoracijom, čime su ga pretvorili u reprezentativan dvorac dostojan statusa i ugleda grofova Sermagea.⁷⁸

Petar Troyllus Sermage se 1745. godine oženio Marijom Maksimilijanom Prassinsky, koja mu je u miraz donijela posjede Bisticu, Poznanovec i Sutinsko, te palaču Prassinsky, koja je tako postala palača Sermage u Varaždinu. Time se znatno povećalo imanje, a samim time i materijalni položaj obitelji.⁷⁹ Iz toga braka rodio im se sin Petar Ivan Nepomuk 13.V.1746., koji je bio jedino dijete Petra Troyllusa Sermage sa Marijom Maksimilijanom Prassinsky, jer je ona vrlo ubrzo, 1747. godine, umrla. Bez obzira na životne okolnosti, Petru Troyllusu je pošlo za rukom da 1749. godine dobije grofovsku titulu, koju mu je potvrdila carica Marija Terezija.⁸⁰

Na jednoj zabavi u Zagrebu upoznao je groficu Anu Mariju Walpurgu Drašković, udovicu Petra VIII. Keglevića Buzinskog. Pripadnici plemićke obitelji Keglević s hrvatske strane isticali su se kao vojnici, što nije bila iznimka u slučaju Petra Keglevića, koji se nakon školovanja posvetio vojničkomu pozivu; spominje se kao nasljedni župan požeški 1727., te kao podzapovijednik Koprivničke kapetanije 1732. godine.⁸¹ Keglevići su poticali kulturna nastojanja i bili su nositelji patronatskog prava nad crkvama i župama u Hrvatskom zagorju, što nam pokazuje da su bili moćna porodica. Ana Marija Drašković bila je i kćer jednog od najpoznatijih ljudi tog vremena, grofa Janka Draškovića.⁸² Godine 1755. sklopljen je brak

---

⁷⁷ Josip Matasović, *nav. dj.*, 1923., str. 24.

⁷⁸ Usp. Mladen Obad-Šćitarioci, *nav. dj.*, 1991., str. 216.

⁷⁹ Usp. Spomenka Težak, *nav. dj.*, 1990., str. 22.

⁸⁰ Usp. Spomenka Težak, *nav. dj.*, 1990., str. 19.

⁸¹ Hrvatski biografski leksikon 7, Kam-Ko, glavni urednik Trpimir Macan. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2009., str. 229.

⁸² Usp. Spomenka Težak, *nav. dj.*, 1990., str. 23.

između Ane Marije i Petra Troyllusa. Ovom je ženidbom grof Petar Troyllus Sermage stekao goleme posjede, što nam potvrđuje činjenica da su te iste godine njegovi zemljišni posjedi obuhvaćali 156 selišta.⁸³

Obitelj Sermage je u Hrvatskoj u dva naraštaja uspjela stvoriti jedno od najvećih imanja u Hrvatskoj XVIII. stoljeća, čemu su uvelike pridonijeli Josip Petar i Petar Troyllus sa svojim zaslugama u carskim ratovima i političkom životu Hrvatske u XVIII. stoljeću. Unatoč nepovjerenju hrvatskog plemstva uspjeli su ući u plemićke krugove i postati jedna od najutjecajnijih obitelji u Hrvatskoj u tom razdoblju. Mladen Obad-Šćitarioci navodi i kasnije značajne članove obitelji:

„Tri su člana ove ugledne velikaške obitelji bila vrhovni ravnatelji školstva u Hrvatskoj. Kao ravnatelj od 1812. do 1833. godine, Josip (1761-1833) se odlučno borio protiv uvođenja mađarskog jezika u škole. Oton, veliki župan požeške županije, bio je pristaša ilirske stranke. Ostali pripadnici obitelji Sermage u 19. stoljeću bili su mađaroni. Grof Rikard Sermage (1831-1833) publicist i političar, bio je posljednji član obitelji koji je živio u Oroslavju gornjem. Godine 1885. prodao je dvorac i odselio se iz Hrvatske. Posljednji Sermage bio je njegov sin Josip, nakon čije smrti 1968. izumire obitelj Sermage u muškom koljenu.“⁸⁴

Sermageovi su u svojem grbu nosili isto geslo kao i Zrinski, „Arte et marte“, to jest perom i mačem. To nam govori da su željeli istaknuti kako su ratnici, a istovremeno i prijatelji umjetnosti. Od Čikulina su naslijedili pridjev „susedgradski“, pa su u svoj grb uklopili i neke dijelove njihova grba.

---

⁸³ Usp. Mladen Obad-Šćitarioci, *nav. dj.*, 1991., str.218.

⁸⁴ Mladen Obad-Šćitarioci, *nav. dj.*, 1991., str.218.

7.)PETAR TROYLLUS SERMAGE

Petar Troyllus Sermage rođen je 28.V.1722. godine kao drugo dijete i najstariji sin, te je bio jedini od šesnaestoro djece Josipa Petra Sermagea i Marije Julijane Moscon koji je preživio. Imao je sve preduvjete da uspije u životu, što je i iskoristio razvijajući svoju vojnu i političku karijeru. Njegovo obrazovanje započelo je nižom školom kod isusovaca u Zagrebu,⁸⁵ nakon koje je, bez znanja svojih roditelja, otišao u Salzburg studirati ekonomiju dvije godine. Nakon završenog studija postao je vojnik u njemačkoj regimenti, gdje je ostao pet godina i napredovao do čina kapetana. Tamo ga je, kao osamnaestogodišnjaka, zatekao rat za austrijsko naslijeđe. Kod Striegala⁸⁶ je bio ranjen, te su ga zarobili francuzi, no na kraju je ipak vraćen u svoju regimentu. Zbog zarobljivanja se saznalo njegovo podrijetlo, pa su mu roditelji obaviješteni o ovom događaju. Uz pomoć svojih veza uspjeli su isposlovati da ga se prebaci na talijanski front godine 1742.⁸⁷ Tamo je postao jedan od vodećih ljudi u hrvatskoj 16. kompaniji.

Sljedeće informacije dolaze nam od pisma bana Batthanyja iz Amberga, koji je pisao Petrovom ocu, grofu Sermageu, da mu je „sina zajedno s 200 Hrvata i 500 Nijemaca poslao u blokadu utvrde Rottenberg.“⁸⁸ Godine 1745., u siječnju, Petar Troyllus se obratio banu sa molbom da mu se odobri dvomjesečni dopust zbog privatnih poslova kod kuće. Molba mu je uslišana u vrijeme Dresenskog mira (25.XII.1745.), pa se na neko vrijeme povlači iz vojne službe. Tada dolazi do daljnjeg obrazovanja i napretka u pravnim i državnim znanostima. Iste godine se oženio za Mariju Maksimilijanu Prassinsky, unuku Petra Antuna baruna Prassynskog, po kojoj je dobio palaču Prassinsky u Varaždinu, nakon toga preimenovanu u palaču Sermage. Sljedeće godine, 13.V.1746., rodio im se sin Petar Ivan Nepomuk, koji je bio jedino dijete iz ovog braka, jer je Marija Maksimilijana Prassinsky umrla već 1747. godine.⁸⁹

Nakon smrti žene, kao mladi udovac, Petar Troyllus najviše je boravio na svojim imanjima po Hrvatskom zagorju, u Zagrebu, ili Beču gdje je otišao obavljati poslove. U tom razdoblju postigao je nekoliko velikih uspjeha. Godine 1749. pošlo mu je za rukom da dobije grofovsku titulu, koju je sama carica Marija Terezija potvrdila potpisavši diplomu objavljenju

---

⁸⁵Usp. AdolfWissert, *nav. dj.*, 1935., str. 42.

⁸⁶ Usp. Spomenka Težak, *nav. dj.*, 1990., str. 22.

⁸⁷ Usp. Spomenka Težak, *nav. dj.*, 1990., str. 22.

⁸⁸ Usp. Spomenka Težak, *nav. dj.*, 1990., str. 22.

⁸⁹Usp. AdolfWissert, *nav. dj.*, 1935., str. 43.

5. XII. Hrvatskom Saboru kao „Publicatio banoris comitis“.⁹⁰ Provjeravanje plemićkog podrijetla potrajalo je sljedeće četiri godine, a vjerojatno mu je dodijeljena jer je obitelj Sermage već tada bila u posjedu uglednih imanja, a drugi razlog je što su naslijedili grofovsku titulu od izumrlih Čikulina, dakle već preko Marije Julijane Moscon rođ. Čikulin, supruge Josipa Petra Sermagea, prvog od svoje obitelji koji je došao u Hrvatsku. Sljedeći uspjeh uslijedio je nakon što je 9.VII.1753. Adam Batthany postavljen za banskog namjesnika. S obzirom da je tim činom oslobođeno mjesto assessora Banskog stola, na njega je, početkom 1754. godine, postavljen grof Petar Troyllus Sermage, čime je dobio mjesto za koje ga je školovao njegov otac.⁹¹

U međuvremenu, na jednoj zabavi u Zagrebu, mladi udovac je upoznao groficu Anu Mariju Walpurgu Drašković, udovicu Petra Keglevića, s kojom je razvio aktivno dopisivanje u toku njihova udvaranja.⁹² Sa njom se oženio 1755. godine, nakon dužeg vremena udvaranje, a ceremonija vjenčanja se održala u crkvi Sv. Križa u Začretju.⁹³ S ovim brakom pojačale su se veze između Petra Troyllusa i njegova šogora, Josipa Kazimira Draškovića. Uz pomoć svih rodbinskih veza, genealoških dokumenata i poznanstava svoje žene Petar Troyllus je uspio u potpunosti ostvariti svoju vojničku karijeru, te je 14.XII.1755. godine postao kraljev komornik. On je bio jedini plemić iz Hrvatske na obavljanju te dužnosti, između pripadnika austrijskoga i ugarskoga plemstva.⁹⁴

Nakon toga Petar Troyllus odlazi na bojište u Moravsku na dulje razdoblje, šesnaest mjeseci, gdje mu je 14.VIII.1756. javljena vijest o rođenju kćerke Judite. Krajem 1756. godine vraća se kući sa grupom vojnika grofa Oršića.⁹⁵ Iako se vratio na odmor, odmah se uključio u politički život, pa je postavljen kao zapovjednik za banske trupe Petrinjskog garnizona. No, u jesen 1758. godine morao se vratiti nazad na bojište, gdje je ostao sljedeće dvije godine, uz iznimku perioda godine 1759., kada dolazi do djelomične pregradnje palače u rokoko stilu.⁹⁶ U toj pregradnji preoblikovan je glavni portal dodavanjem dvaju pilastara i balkona sa lijevanom željeznom ogradom poduprtog konzolama. Također, izvodi se i novi završni vijenac i novo krovište. O krovištu imamo sigurno datirani dokument u kojemu

---

⁹⁰ Usp. Spomenka Težak, *nav. dj.*, 1990., str. 23.

⁹¹ Usp. Spomenka Težak, *nav. dj.*, 1990., str. 23.

⁹² Sačuvana pisma i detaljne opise odnosa Petra Troyllusa Sermagea i Ane Marije Walpurgje Drašković mogu se naći u knjizi Josipa Matasovića *Die Briefe des Grafen Sermage aus dem siebenjährigen Kriege* u godišnjaku *Narodne starine* iz 1923.

⁹³ Usp. Adolf Wissert, *nav. dj.*, 1935., str. 43.

⁹⁴ Usp. Spomenka Težak, *nav. dj.*, 1990., str. 24.

⁹⁵ Usp. Spomenka Težak, *nav. dj.*, 1990., str. 25.

⁹⁶ Usp. Adolf Wissert, *nav. dj.*, 1935., str. 55.

grofica Ana Marija Drašković traži magistrat da pošalje povjerenstvo koje će ispitati da li ga je mariborski majstor dobro izveo; na to su oni poslali tesara Josipa Sterckla, koji je ustanovio da krovište nije dobro izvedeno.⁹⁷ Izvode se i štukature stropova na prvom katu, te arkadni hodnik na dvorišnoj strani u prizemlju i nadogradnja stubišta.⁹⁸

Grof Petar Troyllus Sermage vratio se kući krajem lipnja 1760. godine, a nekoliko dana nakon što se vratio, 3.VII.1760. godine, umrla mu je majka, Julijana Sermage. Njegov posljednji odlazak na bojište bio je u drugoj polovici iste godine, kao natporučnik i zapovjednik Prve Banske regimente, a u prosincu je unaprijeđen u poglavara.⁹⁹ Sljedeće godine, 1761., postao je zapovjednik Druge Banske granične regimente broj 11, a 15.XII.1761. postao je general major, nakon čega se preselio u Stenjevec i napustio bavljenje ratnom politikom.¹⁰⁰ Najviša titula koju je dobio bio je mađarski indigenat 1765. godine. Ostatak svog života većinom je usmjerio na renovaciju dvoraca u Oroslavju i u Novim Dvorima. Petar Troyllus Sermage umro je 26.IV.1771. godine, a pokopan je u Stenjevcu.

Nakon njegove smrti palaču je naslijedio sin iz prvoga braka Petar Ivan Nepomuk, koji je 1791. palaču prodao Regini Drašković, a od 1808. do 1851. vlasnici su obitelj Pastori.¹⁰¹ Između dva rata u ovoj zgradi je stanovalo nekoliko stanara koji su za potrebe stanovanja uzeli slobodu da dvorišni dio palače, ali i interijer, preinače i prezidaju u svrhu uređenja u manje stanove.¹⁰² Nakon Drugog svjetskog rata, 1945. godine, dodijeljena je Muzeju grada Varaždina za potrebe smještaja galerije slika,¹⁰³ a od 1947. godine počinju opsežni radovi na obnovi palače (sl. 10). U svom članku nam Krešimir Filić opisuje tok preuređenja:

„Kojekakve prikarpine su izbačene, otvorene arkade u hodnicima prvog sprata, odstranjena nepotrebna vrata, popravljeno veliko stubište, očišćeni i uspostavljeni stari stropni štuko ukrasi, položeni parketi, ugrađeni krasni mramorni kamin, a sve sobe, prozori, vrata i dvovratnici dobili su novi decentni nalič.“¹⁰⁴

---

⁹⁷ Usp. Ivo Lentić, „*Tri varaždinska tesarska majstora iz druge polovine XVIII. stoljeća*“, u: *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske br. 2*, Zagreb: 1969., str. 17.

⁹⁸ Usp. Petar Puhmajer, *nav. dj.*, 2012., str. 369.

⁹⁹ Usp. Spomenka Težak, *nav. dj.*, 1990., str. 26.

¹⁰⁰ Usp. Spomenka Težak, *nav. dj.*, 1990., str. 27.

¹⁰¹ Ivy Lentić Kugli, *nav. dj.*, 2001., str. 189.

¹⁰² Usp. Krešimir Filić, *nav. dj.*, 1950., str. 3.

¹⁰³ Usp. Ivy Lentić Kugli, *nav. dj.*, 1973. str. 50.

¹⁰⁴ Krešimir Filić, *nav. dj.*, 1950., str. 3.

Sl. 10. Radovi na palači 1947. godine (GMV)

Nakon 1945. godine u prizemlju palače i njezinoj dvorišnoj prigradnji živjelo je još dvoje stanara sve do kraja šezdesetih godina. U prizemlju palače živjela je Cecilija Matijek koja je ovdje držala svoj krojački salon, a u dvorišnoj prigradnji kućanica Ursula Horvat. U lijevom djelu prizemlja palače do 1975. godine funkcionirao je arheološki odjel koji je tada premješten u Stari Grad, nakon čega se u ovaj prazan prostor nakratko smjestio atelje Merlić.¹⁰⁵ U prizemlju pročelnog krila nalazio se domarov stan od tri sobe, također do 1981. godine.¹⁰⁶

Dakle, od njezine izgradnje oko 1684., pa sve do 1945. godine palača Sermage funkcionirala je isključivo kao stambeni prostor. Nakon što je dodijeljena Gradskom muzeju Varaždin počinje funkcionirati kao izložbeni prostor uz iznimku nekolicine prizemnih prostorija koje su korištene kao stanovi. Palača u potpunosti poprima funkciju muzejskog i izložbenog prostora nakon restauracije 1981. godine.

---

¹⁰⁵ Iz razgovora s Mirjanom Dučakijević.

¹⁰⁶ Usp. Ksenija Kipke, *nav. dj.*, 1987., str. 16.

8.) ZAKLJUČAK

Začetci današnje palače Sermage sežu u posljednja desetljeća XVII. stoljeća (prije 1684. godine) od strane nepoznatog graditelja za naručitelje iz obitelj Prassinsky. Po podatcima možemo zaključiti da je na mjestu glavnog krila palače stajala građanska kuća, koju je prvi nadgradio barun Petar Prassinsky.¹⁰⁷ Prvi i jedini koji nam daje podatak o izvornim vlasnicima kuće je Krešimir Filić. On u članku Varaždinskih vijesti iz 1950. kao vlasnike navodi građansku obitelj Trupaj.¹⁰⁸ Ovaj podatak ponovila je Ksenija Kipke u svom diplomskom radu,¹⁰⁹ no svi koji su pisali o palači nakon ove dvije publikacije ne navode obitelj Trupaj kao izvorne vlasnike, tako da ovaj podatak trebamo uzeti s rezervom, tim više što nam arhivski podatak na kome bi se to temeljilo nije poznat. Prvi pouzdani podatak o vlasništvu palače daje nam Mirko Androić, koji navodi da je barun Petar Prassinsky palaču kupio 1684. godine.¹¹⁰

S obzirom na nejednakost u svođenju hodnika glavnog i bočnog krila, što je uzrokovano njihovom nejednakom širinom, Petar Puhmajer (2012.) zaključuje da je druga faza izgradnje palače započela sa vlasništvom Petra Prassynskog, koji je nadgradio glavno i dodao bočno krilo palači. S obzirom da je on bio jedan od najbogatijih varaždinaca XVII. stoljeća, zbog opskrbe vojske žitom i utjerivanja poreza, mogao je uložiti zamjetna novčana sredstva u dogradnju i opremu palače kako bi ju napravio dostojnom za rezidenciju varaždinskoga baruna. Ovom dogradnjom je definiran oblik i raspored prostorija koji je palača uz neke promjene zadržala sve do danas.

Sljedeće preinake u palači načinili su Petar Troyllus Sermage i Ana Marija Walpurga Drašković, koji su uresili palaču u rokoko stilu. Dodali su medaljone na pročelje, načinili kameno stubište na dvorišnoj strani, dodali dekoracije na portal, a iznad njega stavili balkon sa ogradom od kovanog željeza. Njihovim uređenjem palača je dobila izgled koji je u obnovama poslužio kao uzor i koji – ako ne u potpunosti – onda barem otprilike, možemo vidjeti i danas. Jedan od razloga tome je da su oko 1880. godine otučeni pročelni medaljoni, za što nam danas nažalost nije poznat razlog, kako navodi Krešimir Filić u članku Varaždinskih vijesti (1950.).

---

¹⁰⁷ Usp. Petar Puhmajer, *nav. dj.*, 2012., str. 70.

¹⁰⁸ Usp. Krešimir Filić, *nav. dj.*, 1950., str. 3.

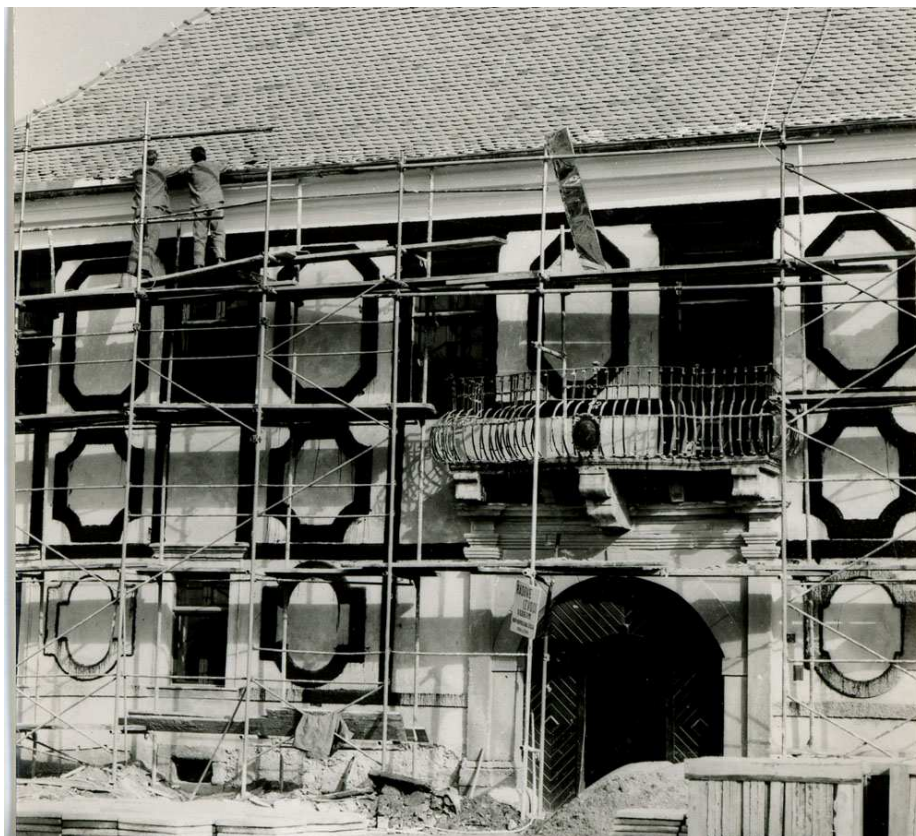
¹⁰⁹ Usp. Ksenija Kipke, *nav. dj.*, 1987., str. 4.

¹¹⁰ Usp. Mirko Androić, *nav. dj.*, 1972., str. 20.

Sljedeći vlasnici bili su Petar Ivan Nepomuk (1771. – 1791.), pa Regina Drašković (1791. – 1808.), a zatim Carolus Pastori i njegovi nasljednici (1808. – 1851.). U razdoblju nakon vlasništva obitelji Pastori pa sve do kraja drugoga svjetskoga rata palačom se koristilo više stanara koji su je svojim pregradnjama uglavnom obezvrjeđivali, no one su uklonjene njezinom prenamjenom u izložbeni prostor 1947. godine. Nakon te obnove, 15. VI. 1947., otvorena je galerija slika starih majstora i mladih hrvatskih slikara u palači Sermage, čime je ona dobila vrijednost galerijskog prostora. Do kraja šezdesetih godina u prizemlju palače živjelo je dvoje stanara, a do 1981. godine domar. Nakon toga palača je u potpunosti poprimila funkciju muzejskoga i galerijskoga prostora.

Godine 1981. provedeni su restauratorski zahvati (sl. 11) koji su pročelju vratili rokoko medaljone, pročelnu mrežu horizontala i vertikala, te boju. Ovim zahvatom palača je ponovno zasjala u svoj svojoj ljepoti koju je imala sve do kraja XIX. stoljeća, pa danas možemo uživati u – za domaću sredinu – iznimnom arhitektonskom ostvarenju čije vlasništvo i gradnju možemo pratiti od kraja XVII. stoljeća, preko pregradnje i opreme arhitektonskom dekoracijom XVIII. stoljeća do prenamjena u sitni stambeni a potom i u izložbeni prostor javne namjene.

Sl. 11. Restauracija pročelnih medaljona 1981. godine (GMV)

9.) SLIKOVNI PRIKAZI

Slika 1. Detalj plana grada oko palače Sermage, označene brojem 58. (vidi prilog 1, DAV, 002, 17xx/bb001)

Slika 2 a. Uklanjanja dijelova palače nadograđenih od stanara.

Izvor: Fotografska arhiva palače Sermage. Gradski muzej Varaždin, arhivski broj 005.

Slika 2 b. Uklanjanja dijelova palače nadograđenih od stanara.

Izvor: Fotografska arhiva palače Sermage. Gradski muzej Varaždin, arhivski broj 006.

Slika 2 c. Uklanjanja dijelova palače nadograđenih od stanara.

Izvor: Fotografska arhiva palače Sermage. Gradski muzej Varaždin, arhivski broj 013.

Slika 3. Velika dvorana sa kaminom i štukaturama.

Izvor: Fotografska arhiva palače Sermage. Gradski muzej Varaždin, arhivski broj 0103.

Slika 4. Detalj tlocrta prizemlja palače Sermage. (vidi prilog 2, MKB, 223/2 A2)

Slika 5. Pročelje palače Sermage.

Izvor: preuzeto sa interneta 2. VII. 2014. sa stranice:

<http://www.slideshare.net/urbanaekonomija/varadin-ljiljana-juranovi-martina-ivkovi-anica-stankovi>

Sl. 6. Portal palače Sermage

Autor fotografije: Aleksandar Đikić

Slika 7. Dvorište palače Sermage sa pogledom na dograđeno stubište.

Izvor: Fotografska arhiva palače Sermage Gradski muzej Varaždin, arhivski broj 073.

Sl. 8. Detalj floralnog motiva na kaminu iz palače Sermage.

Autor fotografije: Aleksandar Đikić

Sl. 9. Detalj prvoga kata palače Sermage. Velika dvorana označena je velikim slovom G. (vidi prilog 1, DAV, 002, 17xx/bb001)

Slika 10. Radovi na palači 1947. godine.

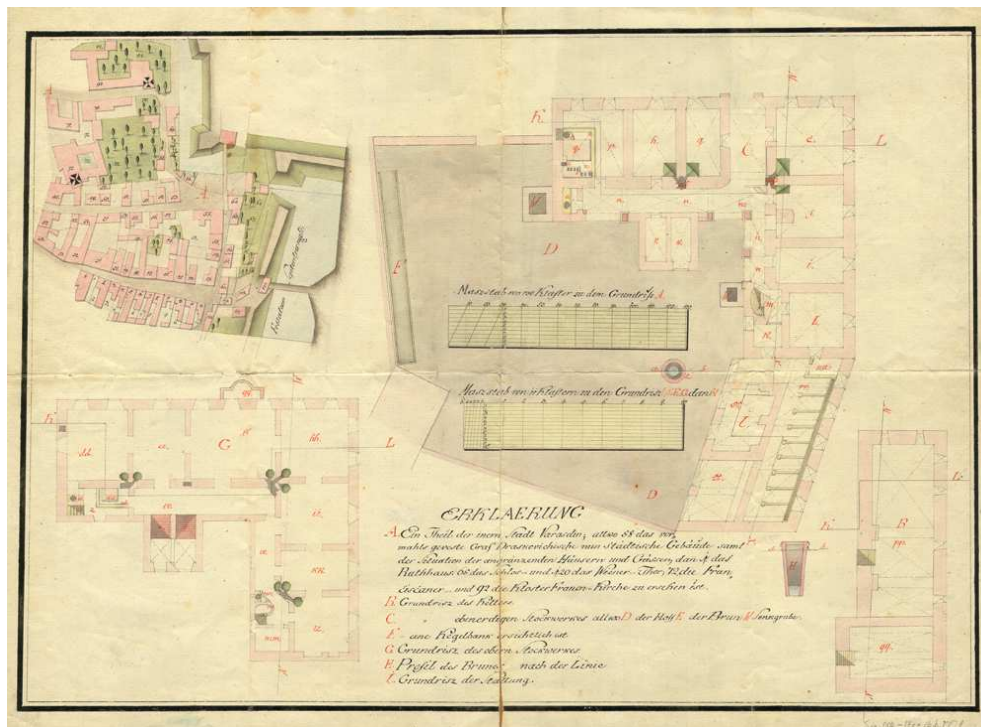
Izvor: Fotografska arhiva palače Sermage. Gradski muzej Varaždin, arhivski broj 0106.

Slika 11. Restauracija pročelnih medaljona 1981. godine.

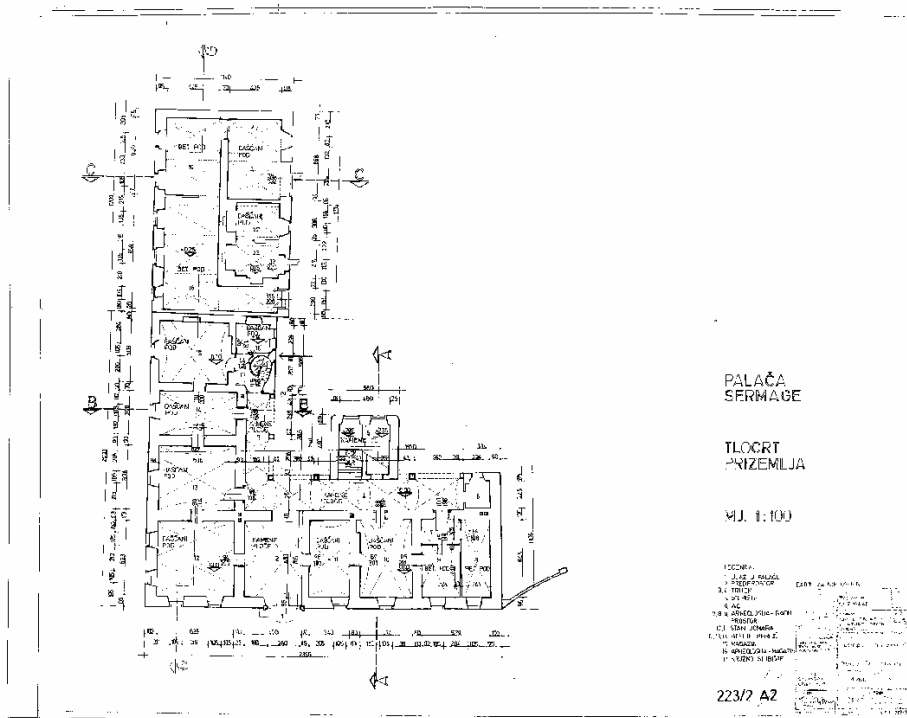
Izvor: Fotografska arhiva palače Sermage. Gradski muzej Varaždin, arhivski broj 069.

10.) PRILOZI

Prilog 1. Tlocrt palače Sermage, Državni arhiv u Varaždinu, skenirani original pod signaturom: 002, 17xx/bb001

Prilog 2. Tlocrt palače Sermage, Katalog mikrofilmirane tehničke dokumentacije kulturne baštine, oznaka 223/2 A2

11.) LITERATURA

Androić, Mirko. „Prilozi poznavanju društvenih i gospodarskih prilika grada Varaždina u 18. stoljeću“, u: Mirko Androić, Marija Mlinarić-Androić (ur.), *Varaždin u XVIII. stoljeću i političko-kameralni studij*. Čakovec: Tiskarsko – izdavački zavod „Zrinski“, 1972.

Bregovac-Pisk Marina. *Život u palači: od 1764. do 2004. godine*. Zagreb: Hrvatski povijesni muzej, 2004.

Dučakijević, Mirjana. „Povijest i razvoj zbirke“, u: 60. obljetnica Galerije Gradskog muzeja Varaždin, Varaždin: Gradski muzej, 1994.

Dučakijević, Mirjana. *80 godina gradskog muzeja Varaždin*. Varaždin: TIVA tiskara, 2006.

Filić, Krešimir. *Preuređuje se zgrada varaždinske Galerije slika*. Varaždin: *Varaždinske vijesti*, god. VI., broj 244., 1950.

Grad Borl – *Gradbenozgodovinski oris in prispevek k zgodovini rodbine Sauer*. Mira petrovič (ur.), Cirkulane: Društvo za oživitev gradu Borl, december 2010.

Gradski muzej u Varaždinu primio je tokom prošle godine 700.000 dinara od narodne vlasti. Varaždin: *Varaždinske vijesti*, god. IV., broj 100., 1948.

Hrvatski biografski leksikon 7, Kam-Ko. Glavni urednik Trpimir Macan. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2009.

Kaniški, Ana. „Prilog istraživanju stucco-dekoracije Kapela Sveta Tri Kralja u hodočasničkoj crkvi u Kominu“, u: *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU 24*. Varaždin: Zavod za znanstveni rad HAZU, 2013., str. 275-292.

Katalog radova Restauratorskog zavoda Hrvatske 1966-1986. Zagreb: Mala biblioteka Godišnjaka zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1986.

Kipke, Ksenija. Obnova palače Sermage u funkciji muzejskog prostora. Diplomski rad. Zagreb: 1987.

Klemm, Miroslav., *Umjetnost štukatura u Varaždinu*, u: Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin 6-7. Varaždin: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1994.

Lentić, Ivo. *Tri varaždinska tesarska majstora iz druge polovine XVIII. stoljeća*, u: Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske 2, XVIII. Zagreb: Muzejsko društvo Hrvatske; Podružnica za Hrvatsku Društva konzervatora Jugoslavije, 1969.

Lentić-Kugli, Ivy., *Blasius Grueber pictor varasdiensis*, u: Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske 1-2, XIX. Zagreb: Muzejsko društvo Hrvatske, Podružnica za Hrvatsku Društva konzervatora Jugoslavije, 1970.

Lentić-Kugli, Ivy., *Prilog datiranju nekih varaždinskih palača iz 18. i početka 19. stoljeća*, u: Ivo Lentić (ur.), Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, god. XXII., br. 3-4. Zagreb: Medicinska naklada, 1973., str. 38-58.

Lentić-Kugli, Ivy. Povijesna i urbana cjelina grada Varaždina. Zagreb: Zadržna štampa, 1977.

Lentić Kugli, Ivy. Zgrade varaždinske povijesne jezgre. Zagreb: Naklada Ljevak, 2001.

Marković, Vladimir. Barokni dvorci Hrvatskog zagorja. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 1995. [1975.]

Matasović, Josip. Iz galantnog stoljeća: kulturnohistorijski fragmenti. Zagreb: Dora Krupićeva 2008. [1921.]

Matasović, Josip. Die Briefe des Grafen Sermage aus dem siebenjährige Kriege. Zagreb: Narodna starina, 1923.

Mirković, Marija., *Barokni program Rangerove stropne slike u franjevačkoj crkvi u Varaždinu*, u: Godišnjak Gradskog muzeja Varaždin V. Varaždin: Gradski muzej, 1975.

Obad-Šćitarioci, Mladen. Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja. Zagreb: Školska knjiga, 1991.

Puhmajer, Petar. Barokne palače u Varaždinu. Doktorska disertacija. Zagreb: 2012.

Slukan-Altić, Mirela. Povijesni atlas gradova: V. svezak: Varaždin. Zagreb: Varaždin: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; Državni arhiv Varaždin, 2009.

Težak, Spomenka. Uloga obitelji Sermage u kulturnom, političkom i gospodarskom razvoju hrvatskih zemalja u drugoj polovici 18. stoljeća. Diplomski rad, tipkopolis. Zagreb: 27. rujna 1990.

Težak, Spomenka., *Krešimir Filić – muzeolog i povjesničar Varaždinskoga kraja*, u: Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU 23. Varaždin: Zavod za znanstveni rad HAZU, 2012., str. 49-74.

Wissert, Adolf., *Bilješke o nekim varaždinskim kućama*, u: Spomenica varaždinskog muzeja 1925. – 1935. Varaždin: Narodna tiskara, 1935.